

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

**Disqvisitio Academica De Sacerdotibus Ac Levitis Novi
Testamenti Sub Antiqvo Foedere Promissis**

Krakewitz, Albrecht Joachim von

[Greifswald], [MDCCXXIX?]

VD18 11722126

[Disqvisitio Academica De Sacerdotibus Ac Levitis Novi Testamenti Sub
Antiqvo Foedere Promissis]

urn:nbn:de:gbv:45:1-15691

§. I.

PLacuit Sanctissimo Numini, diversis temporibus ut & per diversos vates ea prædicere, quæ de *Sacerdotibus ac Levitis* Novi Testamenti revelare voluit. Nos omnium primo extantiora hic, & quidem ex versione SEB. SCHMIDII, afferemus Prophetarum loca huc spectantia.

Pfalm. CXXXII. 9. Sacerdotes tui induantur justitia & Sancti tui jubilent. 16. Et Sacerdotes eius induam salute & Sancti eius jubilando jubilabunt.

Es. LXI. 5. Stabunt vero alieni, & pascent gregem vestrum; & filii aliengenarum (erunt) agricola vestri, & vinitores vestri. 6. Verum vos Sacerdotes Jehovæ vocabimini, ministri Dei nostri, dicetur vobis: Operes gentium comedetis, & in gloria eorum gloriabimini.

Es. LXVI. 19. Ponam inter illos signum, & mittam ex illis evasores ad gentes, Tharschisch, Pul & Lud, trahentes arcum, Thubal & Javan; (in) insulas longinquas; quæ non audiverunt famam meam: annuntiabunt itaque gloriam meam in gentibus. 20. Tum adducent omnes fratres vestros ex omnibus gentibus, munus Jehovæ, super equis, & super curru, & super rbedis cameratis, & super mulis, & super veredariis ad montem sanctitatis meæ, Hierosolymam, inquit Jehova; quemadmodum adducent filii Israël munus in vase mundo (in) domum Jehovæ. 21. (Quosdam) etiam de iis sumam in Sacerdotes (&) in Levitas; inquit Jehova.

Jerem. XXXI. 14. Implebo animam Sacerdotum pingvedine; populus autem meus bono meo saturabuntur, dictum Jehovæ.

Jerem. XXXIII. 17. Sic dixit Jehova; non excidetur Davidi vir sedens super throno domus Israël. 18. Ac Sacerdotibus Levitis non excidetur vir à coram faciebus meis; offerens holocaustum & adolens mincham, & faciens sacrificium omnibus diebus. 19. Porro factum est verbum Jehovæ ad Jeremiam, dicendo: 20. Sic dixit Jehova; si irritum reddideretis fœdus meum, (fœdus) diei, & fœdus meum, (fœdus) noctis, ut non sit dies & nox in tempore suo. 21. Etiam fœdus meum irritum fiet cum Davide, servo meo, ut non sit illi filius regnans super throno illius, & cum Levitis Sacerdotibus, ministris meis. 22. Sicut non numerabitur exercitus celo-

caelorum, & non mensuratur arena maris: ita multiplicabo semen David, servi mei, & Levitas, ministros meos.

Ezech. XLIV. 10. Imo, quod ad Levitas, qui elongarunt se à mecum aberraret Israël, qui aberrarunt à me post idola eorum, portabunt iniquitatem suam. 11. Erunt enim (quidem) in sanctuario meo ministrantes, praefecturis ad portas domus, & ministrantes domui; (sed) illi (tantum) maestabunt holocaustum & sacrificium populo, iidemque stabunt (tantum) coram illis ad ministrandum illis: 12. Propterea quod ministrarunt illis coram idolis eorum, fueruntque domui Israël in offendiculum iniquitatis: ideo (namque) sustuli manum meam super illos, dictum Adonai Jehovi, portaturos iniquitatem suam. 13. Nimirum non accedent ad me ad gerendum mihi Sacerdotium, & ad appropinquandum ad ulla Sancta mea, ad Sancta Sanctorum, sed portabunt ignominiam suam, & abominaciones suas, quas fecerunt. 14. Ideo dabo eos (tantum) custodientes custodiam domus, quoad omne opus eius, & quoad omne, quod fit in ea. 15. Sed Sacerdotes Levitae, filii Zadoki, qui custodiverunt custodiam sanctuarii mei, quum aberrarunt filii Israël de apud me, illi accedent ad me, ad ministrandum mihi; stabuntque coram me ad offerendum mihi adipem & sanguinem, dictum Adonai Jehovi. 16. Illi intrabunt in sanctuarium meum; & illi accedent ad mensam meam, ad ministrandum mihi custodientque custodiam meam.

Ezech. XLVIII. 11. Sacerdotum (erit) Sanctuarium, de filiis Zadoki, qui custodiverunt custodiam meam, & qui non aberrarunt, cum aberrarunt filii Israël, sicut aberrarunt Levitae. 12. Erit itaque illorum Thrumah de Thrumah terra, Sanctum Sanctorum juxta terminum Levitarum. 13. Levitis porro juxta terminum Sacerdotum &c.

Malach. III. 3. Sedebit itaque conflans & purgans argentum, & purificabit filios Levi, & defecabit eos, sicut aurum & sicut argentum; ut sint adferentes Jehovae mincham in justitia.

Tot B. L. observavi in scriptis Prophetarum vaticinia, quae expressam Sacerdotum & Levitarum injiciunt mentionem, circa quae, ut propius ad nostrum accedamus scopum, jam dispiciendum est, an respiciant tempora Messiam antegressa, an vero ipsam Novi Testamenti oconomiam. Eum in finem singula nunc contemplanda seorsim erunt.

§. II. Primus locus erat ex Psalmo CXXXII. Nolumus hac vice de Autore hujus Psalmi secundario sollicitè inquirere. Sunt qui *Davidem*, sunt qui *Salomonem* eundem composuisse autumant; utraque sententia suos habet Fautores minime contemnendos. Nobis perinde esse poterit, siue *David*, siue *Salomo*, siue *alius*, quispiam eundem confecerit, sufficit, quod Spir. S. suggerente & inspirante sit conscriptus, & in canonem relatus. Neque inficiari animus est, hunc Psalmum in ipsa templi Salomonei initiatione fuisse decantatum, siquidem hujus asserti veritatem asserere videntur verba 2.Chron. VI. 41. 42. quippe quæ versibus Psalmi nostri 8. & 10. mirum in modum respondent. Omnem ut evitemus prolixitatem, id demonstrare jam nostrum est: Psalmum hunc respicere potissimum tempora Messiae. Patet hoc ex v. 8. ubi vates animi sui desideria hunc in modum exponit: *Surge Jehova ad requiem tuam: Tu & arca fortitudinis tuae*, Et v. 9. ubi ita pergit: *Sacerdotes tui induantur justitia: & sancti tui iubilent*. Causa movens petita est à promisso divino, juramento irrevocabili confirmato, de fructu lumborum Davidis thronum Davidis in perpetuum occupaturo. Vid. 11. 12. Jam cogitemus, qualem terminum potissimum habuerit promissio illa Davidi facta, de qua conferri poterit. 2.Sam. VII. 12 - 16. Quod si forte sensum hujus promissi ex loco citato sufficienter haud poterimus capere, sequentia Novi Testamenti dicta eundem sole meridiano clariorem nobis sistunt, Luc. I. 31. 32. 33. Act. II. 30. siquidem ex his dictis satis evidenter apparet, Davidem probe intellexisse: sibi ex semine suo promissum esse Messiam. Quis itaque dubitaret: Autorem Psalmi nostri anhelasse adventum Messiae, (siquidem in illo solo justitia divina peccatis hominum offensa & exacerbata potuit requiescere;) & ut *Sacerdotes Dei* non amplius incederent vestimentis illis per Mosen descriptis, sed sola justitia induti comparerent, & *sancti* jubulare possent de exhibito omnis sanctitatis & gratiae fonte. Plus roboris huic nostrae accedit sententiae, si cum cura & debita cum attentione sequentes quoque quispiam expendat Psalmi nostri versus, in quibus ipsa Divina Majestas piis Psalmistae votis exoptatissimam reddit precum suarum

suarum exauditionem. Promittitur quippe v. 13. & 14, quod *Zion* æterna futura sit *Jehova requies*, quia *Zion*, Ecclesia Messia, cum Capite suo Christo unita gratiam invenit in oculis divinis per & propter Christum. Promittitur v. 15. quibuscunque egenis omnimoda satietas, in specie v. 16. *Sacerdotibus* indumentum salutis sanctis jubulum perfectissimum, v. 17. quod Deus velit germinare facere *cornu Davidi*, & disponere *lucernam* uncto suo. Certe, quicunque hæc omnia meditatur, & cum Scriptis Novi Testamenti confert, minime dubitare potest, hunc Psalmum præcipue delineare statum Novi Testamenti. Jucundum omnino est, quando REINHOLDUS BAKIUS in Comm. suo statim circa initium hujus Psalmi observat, quomodo *Canticum Zachariae*, Johannis Baptistæ parentis fere per omnia conspiret cum hoc Psalmo. Stant etiam pro nostra sententia, præprimis quod v. 17. concernit, CALOVIUS, GEIERUS alique. Recentissime Dn. D. RUSMEYERUS, Collega noster Honoratissimus clare satis indicavit, se à mente nostra minime alienum esse, quando in brevi Expos. Psalmorum 15. adscensionum p. 39. §. 14. ita sese explicat: *Est hic Psalmus Israëlitarum ad festa adscendentium, qui gratulabundi atq; tripudiantes, partim fausta quævis, ex promissionibus à Deo factis domui Davidis, propter adificationem templi curatissimam, & ministris templi, propter Sanctum ac toti Reip. salutare ministerium, precantur, partim fiduciam suam, quam in præstitis Davidi de Messia, rebusque aliis, promissionibus collocatam habent, testantur.* Ceterum unicum adhuc monere placet, quando v. 9. & 17. non tantum *Sacerdotum*, sed etiam *sanctorum* vel חסירים sit mentio, quod per hos nonnulli cum Paraphrase Chaldaico intelligant *Levitas*, quod etiam Dn. D. RUSMEYERUS arrisit, ita tamen ut præprimis respexerit ad *Levitas Musicos*, quorum erat jubulare & cantare. Vid. l. c. p. 42. CAMPEGIUS autem VITRINGA in Libb. de Synag. Vet. Proleg. Cap. VI. p. m. 65. notanter hæc habet: *Alius etiam locus in Psalmis Davidicis est, minime praterendus. Psalm. CXXXII. 9. 16. Sacerdotes tui induentur justitia, & pii tui canent indesmenter. It. Et Sacerdotes ejus induam salute & pii ejus (ὁς ὁσίοι αὐτῶν. Notantur Levite, in quorum titulis est vox חסירים, quia Dei ministerio devoti, atque hinc studiosissimi habebantur Summi Numinis,*

minis, ut alibi egregie observatum est à Cl. SPENCERO) canent perpetuo. Dubium vero non est interpretibus, quin hic respiciatur ad Ministros Novi Fœderis.

§. III. Alter locus adductus est ex Ef. LXI. 5. 6. Quisquis hoc caput Esaiæ omni præjudicio seposito legit, illudque confert cum Scriptura Novi Testamenti, haud aliter poterit, quam vaticiniorum in eodem contentorum complementum in œconomia nova quærere. Initialia quod concernit verba, illa in se exhibito impleta esse, ipse Dominus noster JESUS CHRISTUS asseruit, Luc. IV. 17. 21. Ex hoc itaque fundamento etiam reliqua hujus capituli commata ita exponenda erunt, ut justum suum cum præcedentibus inveniant nexum. Quicquid vero sit de diversis versuum quinti & sexti expositionibus, de quibus interpretes pro lubitu evolvi possunt, istæ nullam hic nobis moram causantur: Siquidem jamjam nihil aliud probare intendimus, quam quod Novum Testamentum etiam habere debeat homines, quos *Sacerdotum* titulo per Esaiam insignire, Spiritui S. placuit.

§. IV. Accedimus ad tertium locum, quem pariter ex Esaiæ exhibuimus, & quidem ex Cap. LXVI. 19. 20. 21. Vix opus erit, ut antecedentium & consequentium hic habeamus rationem, siquidem verba ipsa ita sunt comparata, ut de alio commode intelligi nequeant tempore, quam de seculis Novi Testamenti. Promittunt enim hæc verba legationem inter gentes, quæ antea famam Dei non audiverunt, nec gloriam ipsius viderunt, amplissimam. Promittunt adductionem gentilium ad montem sanctitatis Divinæ, & quidem in munus Jehovæ. Quæ sumus Te B. L. Quis auderet horum promissorum impletionem alibi quærere quam sub œconomia Messiaë exhibiti? Unde & Apostoli passim in scriptis suis tanquam novum quid & inauditum inculcant, quod Gentiles facti fuerint Judæorum cohæredes & participes omnium bonorum Messiaë. Res adeo est clara, ut nulla probatione indigeat, adeoque eo ipso simul evidens est; quod *Sacerdotes* quoque & *Levite*, quorum ibidem sit mentio, ad Novum Testamentum pertineant.

§. V.

§. V. Progredimur ad quartum locum ex Jer. cap. XXXI. 14. depromptum. Conspirant in eo Exegetæ quam amicissime, quod hoc Cap. XXXI. cum præced. XXX. unum eundemque habeat scopum, & LUTHERUS noster in glossa marginali ad Cap. XXX. v. 1. summam utriusque breviter & nervose exhibuit scribens: Diese 2. Capittel weiffagen von Christo und dem N. S. durchaus. Nos potiora hic indicabimus argumenta. Cap. XXX. 8. promittitur confractio jugi, per quod omnium optime intelligimus jugum legis Mosaicæ, conf. Act. XV. 10. Porro v. 9. fuscitatio Regis Davidis. Quis vero ille, nisi Christus? conf. Ezech. XXXIV. 23. 24. Eadem promissio repetita legitur v. 21. in quo Messias describitur ut Princeps, ut Dominator, ut Sacerdos & Mediator, Notetur ulterius *אחרית הימים*, quo Cap. XXX. clauditur & *בעת ההיא*, quo Cap. XXXI. suum cum præcedenti nexum habet. Quem enim fugit quod *אחרית הימים* sit tempus Messiae? Nunc autem *בעת ההיא* illo ipso tempore etiam ista contingent, quorum Cap. XXXI. fit mentio. Et quid opus est conquirere argumenta, cum inter omnes constet, verba illa, quæ excipiunt versum decimum quartum, cujus intuitu modo occupati sumus, Matth. II. 18. exposita esse de rebus tempore Novi Testamenti post Christum natum gestis. Summa proinde animorum confidentia concludimus, v. 14. sermonem esse de *Sacerdotibus* Novi Testamenti.

§. VI. Quintum considerationis nostræ locum accepimus ex eodem Jeremiæ Prophetia Cap. XXXIII. 17. - 22. Hunc vero nobis sistere *Sacerdotes* & *Levitas* Novi Testamenti, apertissime evincunt proxime præcedentia. Sic enim legimus v. 14. 15. 16. *Ecce dies venientes, dictum Jehovah, quibus stabiliam verbum bonum, quod locutus sum super domum Israël, & super domum Juda. In diebus illis & in tempore illo germinare faciam Davidi germen justitiæ, facietq; judicium & justitiam in terra. In diebus illis servabitur Juda & Hierosolyma habitabit secure: hoc autem (est nomen ejus,) quod vocabunt illi: Jehovah justitia nostra.* Quodsi enim hæc verba delineant dies Messiae, quis auderet versus sequentes cum modo adductis intime connexis, aliis quam Messiae temporibus vendicare?

§. VII.

§. VII. Devenimus nunc ad loca ex Ezech. XLIV. & XLVIII. allata. Notum est inter omnes, quotquot utriusque Codicis Sacri Scripturas scrutantur, quam remota sit ab omni veritatis specie *Judeorum* sententia, qua tertii alicujus templi structura, juxta ultima vaticinii hujus capita expectatur. Interim cum penes *Christianos* exploratum sit, novem ultima Ezechielis capita delineare ac adumbrare Ecclesiam Novi Testamenti, siquidem meliorem ista hastenus nemo dare potuit interpretationem, hinc donec rectiora edocti fuerimus, licebit præsupponere, utrumque locum agere de *Sacerdotibus* ac *Levitis* Novi Testamenti. Egregie LUTHERUS scripsit in præf. huic Prophetiæ præmissa: Darum ist dis Gebau *Heskiels* nicht von einem neuen/leiblichen Gebau zu verstehen/sondern wie der Wagen im Anfang/also auch das Gebau am Ende nichts anders ist/ denn das Reich Christi, die heilige Kirche/ oder Christenheit hie auf Erden/ bis an den jüngsten Tag. Sed possit aliquis nobis objicere verba LUTHERI proxime sequentia: Wie aber alle Stücke zu deuten und zu sehen sind eigentlich/ das wollen wir sparen bis in jenes Leben/ wenn wir den ganzen Bau allerding bereit und fertig sehen werden. Jetzt/ weil es noch im Bauen gehet/ und viel Steine und Holz hiezu gehörig/ noch nicht gebohren sind/ schweige gezimmert/ können wirs nicht alles sehen. Ist gnug/ daß wir wissen/ es sey Gottes Haus/ und sein eigen Gebäu/ darin wir alle sind. Ast huic dubio, quod inde contra nos peti possit, confestim satisfacit incomparabilis LUTHERUS: Wer müßig und lustig ist/ der kan NB. wohl viel drinnen sehen und forschen/ wenn er Gottes Wort und die Sacrament/ mit ihren Kräfften und Wirkungen/ so der Heil. Geist dadurch wirket in der Christenheit/ für sich nehmen und reimen wil/ und die Offenbahrung Johannis kan auch dazu helfen.

§. VIII. Circa ultimum locum ex Malach. III. 3. repræsentatum qui considerat, quod v. 1. non tantum promissus sit *Messias*, sed ipsius quoque Præ-cursor *Johannes Baptista*, & quod à tribus Evangelistis, Matth. XI. 10. Marc. I. 2 Luc. I. 76. VII. 27. hoc vaticinium de modo nominatis personis sit expositum, ei nullum suboriri potest dubium, *filios Levi*, quorum v. 3 expressa fit mentio, ad Novum Testamentum referendos esse. Constat ergo

ex

ex hæcenus adductis, scripta Prophetica testari, quod etiam sub œconomia Novi Testamenti existere debeant *Sacerdotes* atque *Levite*, sive *fili* *Levi*.

§. IX. Leviora fuerunt, quæ hæcenus allata sunt, siquidem ista omnia propria sua luce gaudent. Ast quæ nunc ulterius excutienda veniunt, curatius poscunt scrutinium. Non enim sufficit scire, quod sub Novo Testamento quoque *Sacerdotes* & *Levite* sint aut esse debeant, sed nosse quoque convenit, quinam hisce titulis & nominibus à Spiritu S. per Sacros Veteris Testamenti vates fuerint indigitati, & quæ ratio fuerit, modo hos modo illos ejusmodi denominationibus insignire. Facile erat sub œconomia Veteris Testamenti *Sacerdotes* & *Levitas* dignoscere, ast in hunc usque diem ne quidem sacrarum literarum periti inter sese conspirant, quinam sint *Sacerdotes* & *Levite* Novi Testamenti; uti ex mox dicendis apparebit. Absit, absit per omnem modum in arduo hoc negotio alium eligere Doctorem quam ipsum Spiritum S. Hic quippe optimus est verborum suorum interpres. Dabimus itaque operam, ut hujus luce illuminati ea indagemus, quæ mentes nostras firmas ac erectas reddere possunt.

§. X. Omni absque trepidatione adstruimus, tales, quales sub œconomia Legali fuerunt, *Sacerdotes* & *Levitas*, Ecclesiæ Novi Testamenti nunquam fuisse promissos, illorum quippe fuit cultum observare Supremi Numinis præcise ad normam in Lege Mosaica expressam. De hoc vero cultu mere umbratili atque typico non modo Prophetæ testantur, quod abrogandus sit, sed Apostoli quoque ejus abrogationem & cessationem divino urserunt zelo. Conf. ex Veteri Testamento Jer. III 16. Dan. IX. 27. Ex Novo Testamento solam Epistolam ad Ebræos scriptam allegasse satis erit. Siquidem hujus epistolæ Autor totus in eo est, ut demonstret, *Sacerdotium Leviticum* nullum amplius in Ecclesia Christi invenire locum. Graviter omnino sonant verba Cap. VII. II. *Siquidem ergo consummatio per Leviticum Sacerdotium erat, populus enim super eo legem accepit, quæ adhuc necessitas, juxta ordinem Melchisedeci alium surgere Sacerdotem, & non secundum ordinem Aaronis dicit,*

B

12. Trans-

12. *Translato namque Sacerdotio ex necessitate etiam legis translatio fit.* It. v. 18. *Abrogatio quidem enim fit precedentis mandati propter infirmitatem & inutilitatem eius.* 19. *Nihil enim consummavit lex: superinductio vero melioris spei, per quam appropinquamus Deo.* Nihil proinde nobis negotii est cum Pontificiæ Ecclesiæ Doctoribus, qui ex adductis Veteris Testamenti promissionibus evincere allaborant, quod in Novo Testamento veri sint Sacerdotes, qui sacrificia vere & proprie offerant. Vid. BELLARMINUS lib. 1. de Missa cap. 9.

§. XI. Si nostræ Ecclesiæ Theologos & Exegetas evolvi-
mus, observare licet, quod in eo plerumque conveniant, sta-
tum Novi Testamenti multoties delineari verbis & phrasibus in
Veteri Testamento usitatis, non vero secundum apicem litera-
rum intelligendis, sed potius secundum indolem & naturam No-
vi Testamenti exponendis. An vero Sacerdotes & Levite, quos
in Novo Testamento extituros prædixerunt Prophetæ, tantum
denotent *ordinarios Ecclesiæ ministros*, an quoscunque *Christianos* ve-
re tales, quos *spirituales* dicere solemus *Sacerdotes*, an vero utros-
que? in eo variant interpretes. Audiamus nonnullorum expo-
sitiones, & quidem eo ordine quo nobis in manus venerunt,
ita tamen, ut retineamus seriem locorum Biblicorum.

§. XII. Ad locum Psalm. CXXXII. 9. REINH. BAKIUS ita com-
mentatur: *Progreditur Salomon ad Sacerdotes, iubetque orare populum,*
ut Deus fidos operarios, NB. in messem suam magnam extrudat, Matth.
IX. 38. - - Habebant sane Sacerdotes Vet. Testam. externum suum or-
natum valde egregium - - Sed quia Leviticus ille Sacerdotum orna-
tus, sub Christo, quem præfigurabat, cessare debebat, ideo alium Salomon hic
depingit, induantur Sacerdotes tui sanctimonia, justitia & salute. Deñ der
wahre Kirchen-Schmuck bestehet nicht in äußerlichen Gold und Pracht,
sondern er beruhet auf inwendigen Schmuck des Herzens. - - Qua
depingitur non omnimoda in ministris ecclesie sanctitas, omni prorsus nevo
carens; talis enim nullibi reperitur, & male docuerunt Donatistæ,
docentque etiam Pontificii, Sacramentorum integritatem ab in-
tentione ministri dependere, quæ sententia omni nos solatio pri-
varet, cum de sufficienti Sacerdotis intentione nobis nullo modo constare
possit, sicque perpetuo dubitandum foret de efficaci baptismo &c. Sed
julli-

justitiam, qualem Salomon velit, permutatione particula, salutis, docet:
 Das Wörtlein Heil betrifft das selige Gedenken/welches Gott zum
 wahren Tempel-Dienst/ gnädigst geben und verleyhen wolle/ daß durch
 die reine Lehr und rechten Dienst der Priester / betrübte Herzen
 getröstet/ an der Seelen erfreuet/ zeitlich und ewig genesen/ und vermit-
 telst des Lehr-Ampts / zur Gerechtigkeit / Heil/ Leben und Seligkeit
 gelangen mögen / wolle Gott den Priestern geben / dermaßen reichlich/
 als wenn sie gleichsam mit Heil gegürtet/ und mit Gerechtigkeit aller-
 dings umgeben oder bekleidet wären. *Sacerdotes igitur salute vel sa-
 lutari induuntur, quando recte docent, ad solum Christum auditores suos
 deducunt, iubentque ab eo solo salutem quarendam, sperandam & expe-
 ctandam esse.* Alia placuit JOHANNI ARNDTIO expositio in der Aus-
 legung des ganzen Psalters Davids. Hic enim ad verba: Deine
 Priester laß sich kleiden mit Gerechtigkeit etc. sequentia habet: In
 diesem schönen Spruch machet der heilige Geist alle Gläubige / die
 in die heilige Wohnung Gottes gehen / d. i. die in Christo Jesu seyn
 und leben/ zu geistlichen Priestern / die im Nahmen Christi ihr
 Gebeth opffern/ dieselben schmücket Er mit einem köstlichen himmlischen
 Schmuck/ mit Gerechtigkeit und Freude. Similia reperiuntur ad v. 6.
 Die 6te Art und Eigenschafft des Reichs Christi / ist spirituale sacer-
 dotium, ein geistliches Priesterthum. Ita quoque PHILIPPUS HENRI-
 CUS FRIEDLIBIUS in *Observ. Bibl. quest. 58. ad h. l. per Sacerdotes in-
 telligit omnes pios, qui sunt electum sacerdotium* 1. Petr. II. 5. 9.
 SAMUEL BOHLIUS in *Analytica Paraphrasi Psalmorum* v. 9. sic reddi-
 dit: Lasset die Priester ihre heilige Kleider anlegen / mit welchem sie
 in ihrem Ampte die Gerechtigkeit und erworbenes Heyl des Messia ab-
 bilden / lasset darauf die Leviten ihre Stimme erheben/ und alles Volk
 jauchze/ und sey fröhlich für dem Gott unsers Heyls. Et v. 16. Ihre Priester
 wil ich mit Heyl kleiden/ daß sie rechte Lehrer seyn sollen / aus welcher
 Mund und Werke/ das Volk soll ihres Heyls Grund lernen / daß sie
 also allesamt / wenn sie sehen werden / mit was grossen Wohlthaten
 ich sie überschüttet habe/ mit Freuden und Lobgefängen mich preisen sol-
 len. Paucis addimus, quod idem hic BOHLIUS v. 17. & 18. expo-
 nat de Messia venturo ejusdemque statibus tam exinanitionis

quam exaltationis. Sed hæc sufficiant quoad præsentem locum, siquidem ex adductis jam abunde constat, quomodo interpretes in diversa abeant.

§. XIII. Locum Es. LXI. 6. SEBASTIANUS SCHMIDIUS sua ex mente enucleans scribit: *Sic manet, quod non immerito urget D. BRENTIUS ex 1. Petr. II. quod omnes fideles N. T. Sacerdotes sint & ministri. Quæquam enim in ordine doctrinæ discrimen sit in ecclesia, docendi tamen potestas totius ecclesiæ est, & omnis Christianus, ubi occasionem habuerit, docere debet errantes.* Ita quoque ANDREAS PRUCKNERUS in *Vindic. ad b. l.* inquit: *Esaias non loquitur de ministris Ecclesiæ singulariter, sed communiter de omnibus fidelibus, quæ de re 1. Petr. II. 9. & Apoc. I. 5. Nam apud Esaiam, qui non sunt Sacerdotes appellandi, illi dicuntur alieni, & filii peregrinorum, v. 5. Itaq; distinguit hos Sacerdotes, non à reliquo populo sed à reliquo mundo.* Jungimus hisce nostræ Ecclesiæ Theologis RODOLPHUM GVALTHERUM, Ecclesiæ Tigurinæ quondam Antistitem, qui in Homiliis suis in Esaiam v. 5. mentem suam sic exposuit: *Stabunt alieni &c. De gentibus conversis agit, ex quibus prodituri sint, qui Pastores, agricola & vitatores sint in Ecclesia. Factum hoc, adeo ut post Apostolos plures Doctores ex gentibus fuerint, quam ex Judeis.* Versum autem 6. quoad verba: *Vos autem Sacerdotes;* hunc in modum interpretatur: *De Apostolis potissimum hoc dicitur, & propter hos de Judeis, ex quibus oriundi fuerunt, & quibus aliqua debetur prerogativa. Interim pertinet ad omnes Christianos. Vid. Apoc. I. 5.*

§. XIV. Quoad alterum Esaiæ textum Es. LXVI. 21. quid Theologi nostri sentiant, ipsorum verbi pariter indicabimus. ANT. PRUCKNERUS in *Vindic. b. l.* Verba, inquit, *Esaiæ non sunt accipienda proprie & stricte, alias enim sequeretur, adhuc durare Sacerdotium Leviticum, idque ex Gentibus esse constituendum, quia Propheta dicit, assumendos esse ex eis Sacerdotes Leviticos, id quod absurdum: Verum metaphoricè & figurate exponenda de præconibus Evangelii, qui Sacerdotibus Leviticis erant successuri. Propheta enim verbis V. T. vaticinantur de rebus N. T.* Adducit pro hac expositione etiam HUTTERUM & GERHARDUM. JOHANNES QVISTORPIUS in *Annotationibus ad b. l.* Sermo est, inquit, *ut ex v. 19. & 20. patet, de Ecclesia N. T. ex Judeis*

daís & gentibus colligenda, ex iis se dicit accepturum Sacerdotes & Levitas. Non, quod veri Sacerdotes & Levita eo tempore futuri sint, quando tribuum discrimina, & omnia sacra cessabunt; sed ministeria Ecclesia N. T. verbis eo tempore, quo Propheta hec scribebat, usitatis describit. Quæ SEBASTIANUS SCHMIDIUS suis in Annot. huc spectantia habet, sunt sequentia: VII. vocat gentes conversus, sicut supra quoque v. 5. vocavit, fratres, qui prius odio eos habuerint. VIII. Ex iisdem etiam fecit Sacerdotes & Levitas, abrogato Sacerdotio Mosaico. Nam etiam ex gentibus egregii Doctores extiterunt. Hic nobis genuinus sensus videtur & coherentia. Unicum adhuc ex nostris addamus, VINCENTIUM SCHMUCKIUM, Theologum quondam Lipsiensem, qui in Prælectionibus ad h. l. ita differit: Alterum beneficium, quod in novos Christianos conferet Dominus, est dignitas Sacerdotalis, quæ antea Israëliitarum tantum, & quidem unius tantum tribus erat propria. Nunc autem omnium erit communis, & in gentes quoque transferetur. Quin ex eis, (inquit v. 21.) assumam in Sacerdotes & in Levitas, dixit Jehova. Atque his verbis iterum significat abrogationem veteris Sacerdotii, quia si ex gentibus Sacerdotes erunt constituendi, necesse est legem Mosis interire. Porro Sacerdotes hodie sunt in genere omnes Christiani, in specie autem docentes in Ecclesia, & imprimis Doctores & Antistites celebriores, quales olim fuerunt Patres Orthodoxi, Ambrosius, Augustinus, Cyrillus & alii, & nostro seculo D. Lutherus, & hujus parastata & fideles affecta, Ecclesiæ lumina. Levitæ autem sunt horum Comministri, & qui in Scholis etiam juventutem instruunt, sicut Levitæ serviebant Sacerdotibus in peragendis sacris. Horum ministerium porro dicit futurum perpetuum, usque ad mundi finem scilicet, nec iterum mutandum, sicut Leviticum Sacerdotium mutatum fuit v. 22. Placet quoque ex Reformatæ Eccl. Theologis adducere. DAVID MARTIN in Annotationibus ad Bibl. Gallico idiomate anno 1707. Amstelodami in fol. ed. sic loquentem: C'est à dire, pour les faire les ministres de son eglise, comme il a été dit sur le v. 19. mais ils ont été marques ici par les noms de Sacrificateurs & de Levites, parceque c'étoit seulement sous ces deux noms, qu'étoit compris anciennement tout le Ministère Ecclesiastique, & qu'il étoit ordinaire aux Prophetes, de prendre de ce, qui se pratiquoit de leur temps les noms & les idées des predictions, qui regardoient l'Evangile. Ad Sacerdotium Spirituale inclinat JOH. COC-

CEJUS, quem evolvere poterit, cui volupe est. Inter Pontificios CORNELIUS à LAPIDE intelligit Diaconos aliosque Ecclesiæ ministros. Olim, addens, soli Judæi, imo soli ex tribu Levi oriundi, poterant esse Sacerdotes & Levitæ. At Christus ex omni gente eos elegit, Ergo non omnes Christiani sunt Sacerdotes, uti vult Kemnitius, hos enim nemo sanæ mentis dixerit, ex Christianis seligi & assumi. Tandem subjungimus HUGONIS GROTII sententiam, quam more suo habet plane peculiarem ad verba: Et assumam ex eis in Sacerdotes & Levitas. Ex illis Judæis, qui apud gentes externas bello capti servitatem servierant: quasi dicat: non obstabit illis ista, non ipsorum culpa, sed ex bellica fortuna tolerata calamitas. Quæ ut eo facilius intelligantur, observamus: GROTIUM in his & præcedentibus non agnoscere vaticinium, quod se ad tempora Messiæ extendat, unde non mirum, quod de Sacerdotibus & Levitis proprie sic dictis talem sibi sensum formaverit.

§. XV. Sed pergendum est ad Jer. Cap. XXXIII. 18. JOHANNES FÖRSTERUS, Theologus Wittebergensis, postea Generalis Ecclesiarum Mansfeldicarum Superintendens in Comm. suo, paucis quidem sufficientibus tamen verbis, Prophetæ hujus mentem per versus 14. 15. 16. 17. & 18. exponere annisus fuit: *Ecclesiæ tria beneficia spiritualia fere cardinalia spondentur. 1. Christi in carnem missio. 2. Regni ejus instauratio. 3. Ministerii Evangelici perpetua conservatio. Utitur Prophetæ more Prophetis usitato, phrasibus à ministerio V. T. i. e. Sacerdotio Levitico mutuo sumtis.* Longe aliter GEORGIUS CALIXTUS in Schola Prophetica, ibi enim sensum v. 18. ita repræsentavit: *Hæc quidem junctim, tam de Sacerdotibus terrenis, (reversi enim sunt, ad ritus suos post solutam captivitatem Levitæ,) quam spiritualibus, i. e. omnibus Christianis intelligi possunt, potissimum tamen de his. Omnes enim in Ecclesia offerunt Deo spiritualia sacrificia, unde & Sacerdotes dicuntur. 1. Petr. II. 9. Omnem omnino meretur attentionem SEB. SCHMIDIVS, qui cohærentiam hujus & præcedentis versus observans confestim prodit, quid sentiat. Quænamadmodum enim, inquit, versus præcedens promisit perpetuum regnum; sic hic perpetuum Sacerdotium.* Ne vero aliquis dubitandi argumentum peteret ex præfixo ל in voce ולכהנים, siquidem in voce לרוי v. 19. Dativi

Dativi nota fuerat; existimat, illud hic non Dativi notam esse, sed significare, *Quantum ad*, & mentem suam hisce declarat verbis: *Discrimen hoc videtur esse, quando dicitur: Non excindetur Davidi vir, non tantum promittitur aeternum regnum, sed simul etiam Familia Davidis tribuitur: quando enim dicitur; Quantum ad Sacerdotes Leviticos, Sacerdotium quidem aeternum promittitur, sed quod successorem quidem post Sacerdotes Leviticos habeat, non tamen ex familia eorum, neque juxta ordinem Aharonis, sed juxta ordinem Melchisedek.* His itaque praemissis, adducit quidem expositionem *Sanctii*, qui more Pontificiorum intelligit Sacerdotes proprie dictos sacrificium Missaticum in Novo Testamento offerentes; It. *Judaorum* commenta de Sacerdotio Aharonico Messiae temporibus restituendo; Item eorum sententiam, qui Sacerdotes spirituales h. l. significari autumant; tandem vero plenius propriam suam, tradit: *Si Lamed verterimus, ut sit; Quantum ad Sacerdotes Leviticos, Sacerdotes V. T. omnino intelligendi sunt: quibus vero neq. ejusdem generis Sacerdotium promittitur, sed successio Antitypica abrogans typicam. - Haec ratione vir, qui non excindendus, successor, non sunt plures sibi invicem succedentes, sed unus, qui in perpetuum mansurus, nimirum Christus.* Ex his, quamvis plura apud SCHMIDIUM inveniuntur, sensum magni hujus Exegetae abunde constare existimo. Neque opus erit plures hic adducere, nisi GROTII quoque sententiam nosse quispiam cupiat. Illa autem haec est: *Quantquam reduces plerique erunt ex Juda & Beniamine, tamen etiam numerum sufficientem Sacerdotum & Levitarum non defuturum, qui sacra curent.*

§. XVI. *Ezechielis* locum quomodo interpretes intelligant, brevitatis studio hic intactum relinquimus, imprimis, quia pauci sunt, qui in eo curatius exponendo suam impenderunt operam. Quae tamen & quidem ex mente HAFENREFFERI nostro usui inservire poterunt, infra commodiori loco afferemus. Saltum proinde facimus ad Prophetiam *Malachiae*, qui, uti supra percepimus, Cap. III. 3. praedixit, quod tempore N. T. filii Levi purgandi sint. Recentissime Dn. D. GEBHARDI, Collega noster Honoratissimus, suam in Enuclatione hujus Proph. nobis exposuit mentem, quam ex sequentibus ipsius verbis cognoscimus:

mus: Diese Jüdische Kirche wil nun der Sohn Gottes reinigen / d. i. von ihren falschen Lehr: Sätzen und sündlichen Lebens: Gewohnheiten saubern/ daß sie wieder zu einen unverfälschten Silber werde. Dis war die Absicht des Ministerii Christi. Weil aber diese Verderbniß der Lehre und des Lebens/ am meisten durch die Schläffrigkeit der Priester und Leviten in Juda eingeschlichen war/ so wolte er auch an deren Sauerberung absonderlich arbeiten. Dis wird durch das Vav im **וַיִּטְהַר** angedeutet / absonderlich wird er reinigen die Kinder Levi. Die waren zuvor in der Jüdischen Kirchen mit begriffen / aber weil ihr Exempel einen grossen Nachdruck zur Bekehrung des Volcks geben konnte/ so wolte sich der HErr ihre Reinigung vornehmlich angelegen seyn lassen. Er wil sie läutern / die Hefen von ihnen wegthun / wie Gold und Silber geläutert wird. In vorhergehender proposition, da von der ganken Jüdischen Kirchen insgemein gedacht wurde / wurde sie Silber geheissen. In dieser wird dem Silber das Gold hinzugesetzt/ um damit anzudeuten / daß / so viel die Leviten über die übrigen Stämme/ der Würde nach erhaben wären / desto mehr sie sich auch bemühen solten/ daß sie die andere Stämme an Gottseligkeit und Tugend überträffen. Wie nun Gold und Silber durchs Feuer von Schlacken gereiniget wird/ so sollen auch Priester und Leviten umgeschmolzen/ und gleichsam in ein ganz andere Form gegossen werden *ic.* POLYCARPUS LYSERUS, in aula quondam Electorali Saxonica Proto-Ecclesiastes, cum adhuc in Academia Wittebergensi Professorem ageret, prælectiones habuit in Prophetas minores, quas anno hujus seculi nono è Manuscr. eruit Pro-Nepos ejusdem nominis, Ecclesiarum Ducat. Calenb. Sup. Gen. In his prælectionibus quoad nostrum Malachiae locum per *filios Levi* non solum intelligit Levitas & Sacerdotes Judaicos, sed omnes quoq; Christianos, qui & ipsi sunt Sacerdotes coram Deo per & propter Christum facti. Extat quoque Commentarius in Proph. minores & quidem JOHANNIS SCHMIDII cum FRIDERICI BALDUINI Commentario in tres posteriores Prophetas, ex quo intelligimus, BALDUINUM eandem de filiis Levi tenuisse sententiam, quam supra ex GEBHARDO nostro adduximus. Ad dit vero, Christum hoc imprimis fecisse Disputationibus suis, quas cum Phariseis habuit de recta interpretatione Legis Matth.

V. VI,

V. VI. & XXIII. Idem postea in *Observat.* ad v. 3. subjicit: *Quod hic in specie dicitur de purgatione filiorum Levi, in genere pertinet ad Christianos omnes. Hi enim sunt Levitæ N. T. regale Sacerdotium - - Hanc purgationem Christus ipse facit, licet ministerio verbi prædicati & Sacramentorum fiat; ideo dicitur hic sedere in templo suo & purgare filios Levi: Unde cum discipuli ipsius baptisassent Job. IV. 1. baptisasse dicitur Job. III. 22. & qui discipulos ejus audiebant, ipsum Jesum audisse dicebantur. Luc. X. 16. id quod imprimis ad commendationem Sacrosancti ministerii facit, quod non hominum sed ipsius Dei officina est. Paucissimis JOH. QVISTORPIUS suam ad v. 2 & 3. absolvit annotationem, scribens: De efficaci Evangelii ministerio in peccato expurgando loquitur. De cetero lectorem remittit ad AUGUSTINUM de Civit. Dei Lib. XX. cap. 25. 26. Hunc evolventes, reperimus, quod per filios Levi, Juda & Jerusalem, intellexerit ipsam Dei Ecclesiam ex omnibus gentibus congregatam & per judicium novissimum purgatam. JOHANNES TARNOVIUS dictum nostrum exposuit his verbis: Messias adveniens purgabit filios Levi, omnes in ministerio verbi constitutos a scoriis doctrine praveq; vitæ repurgabit, vid. Matth. V. VI. VII. XXI. XXIII. eapp. Job. II. III VIII. defecans eos velut aurum & argentum, ut sint Jehovæ qui offerant munus iuste, nempe λογικὴν λατρείαν, Rom. XII. 1. πνευματικὰς θυσίας, 1. Petr. II. 5, ut ita, quod solenne est Prophetis, phrasibus V. T. res N. T. describantur, & nomen figuræ tribuatur rei figuratæ. Filii enim Levi in V. T. erant umbra ministrorum verbi in N. T. & sacrificia illa Christi ac Christianorum cultus, qui sunt Judæi spirituales, & Ecclesia superna quædam Jerosolyma, unde sq. v. munus Jehudæ & Jerosolymorum fit mentio, verum eo, quo dixi, modo. Tandem, quæ ABRAHAMO CALOVIO in Bibl. illustratis arriserit expositio, videbimus. Hic postquam TARNOVIANAM recitaverat sententiam mox de suo sequentia adjecit: Non ergo restringendi filii Levi ad Barnabam & alios, quorum fit mentio in Actis Apost., ut à Theodoro factum videtur, nec ad omnes Christianos, qui regale sunt Sacerdotium, cum Aria extendendi, sed cum Hieronymo, Ruperto, Remigio, Haymone, Alberto, Hugone, Lyrano aliisque, intelligendi omnes ministri verbi, non excluso ministerio Judæorum Levitico, quod imprimis repurgatum cupiebat, etsi plerosque frustra purgaret. Ex Reformatis eandem fo-*

C

vit

vit sententiam NICOL. ARNOLDUS. Vid. ipſius Lux in tenebr. ad h. l.

§. XVII. In tanta interpretum differentia incerti, dubii ac ſuſpenſi hæreremus, ſi ab hominum autoritate noſtrum penderet iudicium. Quid autem hic conſilii? Quid agendum, ut inveniamus, in quo tuti requieſcere poſſimus? In memoriam nobis redit, quod ANDR. LUDOV. KÖNIGSMANNUS in præf. ad Prodromum Clavis Prophetiæ, anno hujus Sec. duodecimo publicatum, ſcripſit: *Qui modo linguam callet Hebraicam & Græcam, & ſtatim novit diverſarum, quibus lex & gratia diſpenſata fuit, œconomiarum, probeque ubivis attendit loquenti Deo, iſ cetera omnia intelliget facile. At imagines ab his diſcernere legitime, & ex re ac vero ita explicare, ut non ipſe ſolum certus ſis de ſenſu Spiritus S. ſed & alios juſta convincere demonſtratione feliciter queas, hoc opus, hic labor eſt. Neque enim id ipſum, quod dicitur, ſed aliud intelligendum, neque tamen quidquam indulgendum eſt noſtræ imaginationi, ſed menti inherendum eſt ipſius Dei, inſtitutoque Prophetarum, etiamſi nobis nulla conveniendi ratio forte appareat, cunctaque ex genio populorum, ad quos converſa oratio fuit, & ex ratione œconomiarum argumentorumque diverſitate æſtimanda. Faciamus itaque hac via, hac methodo, periculum: An metam attingere valeamus.*

§. XVIII. Jam ſupra demonſtratum eſt, vaticinia ex Prophetarum penud prompta reſpicere ad tempora Meſſiæ, adeoque ad œconomiam Novi Teſtamenti. Hæc vero, uti nobis equidem conſtat, non admittit *Sacerdotes & Levitas* proprie ſic dictos, quicquid etiam reclament *Pontificia* Eccleſiæ Doctores, quorum argumentis dudum à noſtratibus ſatiſfactum eſt. Quodſi enim ipſa ceſſavit œconomia, quæ mere typica fuit, neceſſum eſt, ut quoque ceſſent, qui illius fuere miniſtri. Interim, cum populus Judaicus vel Iſraëliticus, ad quos Prophetæ ſuos olim dirigebant ſermones, de *Sacerdotibus & Levitis* ſatis erant convicti, Deum hos ſibi elegiſſe, ut publicum in tabernaculo Moſaico & poſtea in templo divinum obſervarent cultum, eidemque rite recteque peragendo ſua conſecrarent miniſteria; neceſſum eſt ſtatueri, Deum per Prophetas loquentem, quoties *Sacerdotum & Levi-*

Levitarum sub œconomia Messiae futurorum meminit, etiam intellexisse publicos & ordinarios ministros, qui sub hac œconomia Deo & Ecclesiae N. T. infervire debuerunt. Hoc enim nisi indigitare voluisset, cur toties ad Regnum Messiae adumbrandum usus fuisset hisce *Sacerdotum* & *Levitarum* titulis atque nominibus? Habebat sub œconomia Legali typica, Summus Sacerdos, qui typus erat Summi Sacerdotis Domini Nostri JESU CHRISTI, suos ministros, Sacerdotes non minus quam Levitas, suis quidem ordinibus, suisque officiis distinctos, in eo tamen omnes mirum in modum conspirantes, ut exequerentur ea, quae tunc temporis in publicis sacris exequenda erant. Quid itaque convenientius, quam sub imagine *Sacerdotum* ac *Levitarum* quoque illos adumbrare, qui aliquando sub œconomia gratiae, hujus dispensatores, Summique Pontificis JESU CHRISTI futuri erant ministri? Quisquis ab omni præjudicio immunis hæc pensitat, vix alium sibi poterit formare conceptum, in primis si consideret, in œconomia antitypica tales inveniri homines, qui ex universo Christianorum cœtu evocati sunt, ut præ reliquis omnibus sacrorum mysteriorum divinorum curam gerant, & proinde modo plane peculiari JESU CHRISTI & Ecclesiae ministri audiunt. Novimus quippe, quod Dominus noster JESUS CHRISTUS certum sibi elegerit Apostolorum ac discipulorum numerum, à reliquis suis credentibus distinctissimum, qui propterea etiam Lucæ I. 2. ὑπηρετοὶ τῆς λόγῃ ministri sermonis vel verbi, vocantur. Hic numerus, Ecclesia JESU CHRISTI, quae passim in Scriptis Novi Testamenti ipsius domus, ipsius templum salutatur, indies magis magisque amplificata, mirum in modum auctus atque extensus est. Conf. 1, Cor. XII. 27. 28. Vos estis corpus Christi & membra ex parte. Et hos quidem posuit Deus in Ecclesia primo Apostolos, secundo Prophetas, tertio Doctores, deinde virtutes, postea dona sanationum, opitulationes, gubernationes, genera lingvarum. Et ad Eph. IV. 10. 11. 12. Qui descendit, idem est etiam qui ascendit supra omnes caelos, ut impleret omnia. Idem vero dedit alios quidem Apostolos; alios vero Prophetas; alios vero Evangelistas; alios vero Pastores & Doctores, in instaurationem sanctorum, in opus ministerii, in adificationem corporis

poris Christi. Dignum quoque erit omni attentione, quod ministerium Apostolis virisque Apostolicis concreditum, in Scriptura N. T. sæpissime vocetur *διακονία*. Conf. Act. I. 17. 25. XX. 24. Rom. XI. 13. 1. Cor. XII. 5. 2. Cor. III. 8. circa quem locum notari meretur, quod utriusque Testamenti ministerium in hoc capite vocetur *διακονία*, & quidam ministerium V. T. v. 7. ἡ διακονία τῆς θανάτου ἐν γράμματι, ministerium autem N. T. ἡ διακονία τῆς πνεύματος, item v. 9. illud dicatur ἡ διακονία τῆς κατακρίσεως, hoc vero ἡ διακονία τῆς δικαιοσύνης saluetur. Porro observare licet ex ejusdem capituli v. 6. quod ministri N. T. dicantur *διανοιοὶ καινῆς διαθήκης ἔν γράμματι, ἀλλὰ πνεύματος*, & Cap. VI. 4. *διανοιοὶ θεοῦ*, item Cap. XI. 23. *διανοιοὶ Χριστοῦ*. Similiter *Tychicus* ad Eph. VI. 21. vocatur *πιστὸς διάνοχος ἐν κυρίῳ*. Neque omitterendum, quod verbum *διακονεῖν ministrare* frequentius usurpetur de iis, qui verbum divinum prædicarunt tempore N. T. & sacramenta administrarunt. Act. XIX. 22. 1. Tim. III. 10. 13. Conveniunt itaque in hoc conceptu generico quam optime Sacerdotes Veteris & N. T. quod ministraverint Deo atque ecclesie. Nec video, quid impediatur dicere, כהנים *Sacerdotes* Veteris Testamenti vi nominis sui æque ac ratione officii consideratos fuisse ut *ministros*. Quem enim latet, nomen כהן, ortum suum habere à verbo כהן quod significat *ministravit*. Conf. HERMANNUS WIRSIVS in *Miscell. S. T. I. p. 4. & 499.* LEIGH. *Crit. S. & OPITHI Lex. sub r. כהן*. Hæc procul dubio est ratio, cur tempore Veteris Testamenti non solum *Sacerdotes* stricte sic dicti nomine hoc fuerint insigniti, sed etiam reliqui *Levite*, conf. Jos. III. 3. IV. 9. licet hi nulla obtulerint sacrificia, sed sacerdotibus sacrificantibus sua tantum præbuerint ministeria. Nec est cur in locis citatis velimus intelligere *Sacerdotes* stricte sic dictos, cum abunde constet, *Levitarum* ex familia *Kabaib* fuisse, portare arcam fœderis, vid. Num. Cap. IV. 15. Imo! & politici ordinis Viros vocatos fuisse כהנים claret ex 2. Sam. VIII. 18. coll. cum 1. Chron. XVIII. 17. alia loca, quia dubiæ sunt interpretationis, studio præterimus, quamvis eodem sensu à multis fuerint exposita. Atque sic nullum nobis dubium est, per *Sacerdotes* & *Levitas*, temporibus Mes-

ſæ

siæ futuros, intelligendos esse publicos verbi divini cultusque sacri ministros. Obiter notamus, quod ED. LEIGH. *l. c.* existimet, radicem מִנִּיר proprie significare *ministrare*, indeque descendere vocabulum Græcum νομέω & διανομέω .

§. XIX. Haud parum hac in sententia nos confirmat, quod in plerisque locis supra à nobis adductis, etiamsi Spiritus S. eadem retinuerit nomina populo antiqui foederis usitatissima, de *Sacerdotibus* tamen ac *Levitibus* N. T. ita locutus fuerit, ut quilibet facillimo negotio intelligere potuerit, aliam fore rationem *Sacerdotum* & *Levitarum* sub N. T. quam quæ fuerit tempore Veteris Testamenti. Sic in Ps. CXXXII. ll. cc. *Sacerdotes* dicuntur inducendi *justitia* & *salute*, manifestissimo documento, quod quidem Messias habiturus sit *Sacerdotes* sive *Ministros*, hos vero non amplius gestaturos esse ejusmodi vestimenta, qualia conspiciantur in *Sacerdotibus* ac *Levitibus* juxta Legem constitutis, potius eosdem pro indole œconomiae novæ, *justitia* & *salute* unice esse amiciendos. Quod vero non omnes promiscue *Christiani* in hoc Psalmo *Sacerdotam* nomine intelligantur, evictum dari posse autumo, si consideretur suffixum in voce $\text{כִּהְיוּ$ siquidem *Zion*, i. e. tota fidelium multitudo per illud ipsum suffixum distinguitur à *Sacerdotibus* suis, & *Sacerdotes* distinguntur à *Zione*, cuius sunt *Sacerdotes*. Eadem observatio, circa vocem $\text{וְהַסִּירִיתָ$ nos movet, ut per וְהַסִּירִיתָ non intelligamus *sanctos* quoscunque, sed *Levitas*, conf. SPENCERUS *de Legibus Hebr. p. m. 1414.* edit. Lips. de anno 1705. tales tamen, quales œconomia Novi Testamenti permittit. Sunt quippe & hi *Levitæ Zionis Levitæ*, adeoque cum ipsa *Zione*, universa credentium multitudine, nequaquam confundendi.

§. XX. Quod concernit Es. Cap. LXI. 6. fatemur lubentissime, primo intuitu admodum nobis placuisse interpretum illorum expositionem, qui hic per *Sacerdotes* intelligunt omnes promiscue *Christianos*. Verum re curatus pensitata, existimamus, hunc locum nostræ quam maxime favere sententiæ. Quod ut solide demonstratur, (1) ex præcedentibus considerari petimus, *Zioni* temporibus Messie promitti restorationem ejus, quod devastatum desolaturnque eo usque fuerat. Hoc enim

procul dubio volunt verba v. 4. *Tunc edificabunt vastitates aternitatis, (antiquas) desolationes priores priscas erigent, & renovabunt urbes vastitatis, desolationes generationis & generationis.* Qui absque præjudicio promissionem hanc examinat, fatebitur, Zionem hic nobis figurari sub schemate ædificii devastati & restaurandi. Ad hujus restorationem exiguntur *architecti*. Possimus de his architectis allegare Es. XLIX. 17. cujus verba initialia LUTH. noster reddidit: *Deine Baumeister werden eilen.* Sed novimus, quod in textu originali legatur בנין quam vocem alii exponere malunt de *filiis*, hoc sensu: *Festinant filii tui; vel festinare facient ministri Evangelii filios tuos.* Verum enim vero, quamvis habeamus, quod pro LUTHERO urgere possimus, inprimis quod illis בנין opponantur מורסינים & מחרבינים *destructores & devastatores*; item, quod filii ædificent ædes parentum; Nolumus tamen hæc nimis urgere, cum ex clarissimis & indubiis Scripturæ S. locis abunde constet, quod ecclesiæ ministri ejus quoque sint & esse debeant *architecti*. Conf. Psalm. CXII. 22, Matth. XXI. 42. Marc. XII. 10. Act. IV. 11. Rom. IX. 33. & præcipue 1. Cor. III. 10. ubi Paulus de semetipso loquens scribit: *Juxta gratiam Dei datam mihi, ut sapiens architectus, fundamentum posui; alius vero superædificat.* Habemus itaque hic *architectos* utriusque Testamenti. (2) Probe ponderanda sunt verba v. 5. *Stabunt vero alieni, & pascent gregem vestrum; & filii alienigenarum erunt agricola vestri, & vinitores vestri.* Qui nodum in scirpo haud quærit, absque omni difficultate animadvertit: *Zionem* hic comparari partim cum grege, cui opus est *Pastoribus*, partim cum agro, qui suos desiderat *agricolas* ab agro distinctos; item cum vinea, quæ *vinitorum* curam atque *indusiriam* efflagitat. Si quæris schematis hujus evolutionem, evolve 1. Cor. III. 5. 6. 9. *Quis ergo est Paulus? quis vero Apollo? nisi NB. Ministri, per quos credidistis & sicut unicuique Dominus dedit. Ego plantavi, Apollo irrigavit, sed Deus crescere fecit. Dei enim sumus cooperarii, Dei agricultura, Dei ædificatio estis.* Sed dicis: *Quinam sunt alieni, qui filii alienigenarum?* Cape informationem ex Eph. II. 12. & conspicias *gentiles*. Minime vero opus est, omnes ex gentilismo ad Messiam conversos constituere *agricol-*

agricolas aut vinitores, nisi velis agrum confundere cum agricolis & vineam cum vinitoribus. Sensus est manifestissimus. Sed quid fiet cum versu nostro sexto, quem fere omnes interpretes exponunt de *Sacerdotibus spiritualibus*, de omnibus Christianis? Nos veneramur interpretes & tantum iisdem statuimus pretium, quantum de jure sibi vindicare possunt, ast viam, quam semel ingressi sumus, deserere, nobis est religio. Nos (3) omni qua valemus mentis acie contemplamur textum originale, retinentes contextum & scopum Spiritus S. Textus originalis, quantum nos assequi valemus, ita est vertendus: *At (τὸ Vav etenim h. l. adverbative ponitur,) vos, ó Sacerdotes Jehovæ, vocabimini Ministri Dei nostri; dicetur vobis: Opes gentium comedetis, & in gloria eorum gloriabimini.* Si nuda verborum tibi non sufficit versio, dabimus operam, ut plus claritatis tibi affulgeat, quemadmodum nobis ex divina gratia lux affulsit. Ipsam non vituperabit versionem, qui Hebræam callet linguam. Utinam Theologiæ Studiosi hac meditatione nostra se excitari paterentur, & sanctioris hujus lingvæ desiderio inflammarentur, cum certe nec versiones, nec commentarii sitientium semper explere possint desideria! Sed redimus in viam. Promiserat Spiritus S. *Zioni ex gentilibus pastores, agricolas & vinitores.* Cogitare potuisset: *Annon habemus Sacerdotes? Quodnam horum erit officium? Alloquitur proinde Spiritus S. hos Sacerdotes, non tamen quoscunque, sed Sacerdotes Jehovæ, qui, quemadmodum ea curabant, quæ Dei erant, ita quoque Deo erant curæ cordique: At vos, inquit, ó Sacerdotes Jehovæ, vocabimini ministri Dei nostri.* Cogitemus quæso: *Quis est Deus noster? Nonne Rex Messias, qui in utriusque Testamenti codicibus vocatur Immanuel, qui peculiari ratione nos sibi sanguine suo acquisivit in peculium; hujus Dei nostri, inquit, vocabimini ministri, δίακονοι.* Repetenda erunt, quæ jam antea ex codice Novi Testamenti adduximus loca, ex quibus vel solus *1. Cor. III. 5.* quoad verba illa: *Quis ergo est Paulus? Quis vero Apollo? Uterque vero ex semine Judaico, ex veteri Zione oriundus, nisi ministri.* En complementum hujus promissionis per *Esaiam factæ.* Quod consolationi cedere debebat quam maxime Zioni

Zioni veteri, quæ non tantum ex *gentilibus* visura esset temporibus Messiæ *pastores, agricolas & vinitores*, sed *Sacerdotes* quoque ex gremio suo, non amplius ad morem antiquum sacrificantes, sed *ministros* Messiæ Dei nostri. Quid denique (4) sibi velint verba ista: *Dicetur vobis: Opes gentium comedetis & in gloria eorum gloria-bimini*; condocere nos possunt verba Salvatoris Matth. XXVIII. 19. discipulos suos, ministros suos sic alloquentis: *Euntes ergo, discipulos facite (mibi) omnes gentes, baptizantes eos in Nomen Patris & Filii & Spiritus S. &c.* Quæ non hæc gloria? Paulus profecto hac non parum delectatus est gloria. Conf. 2. Cor. X. 13. *Nos vero non de immensis gloriamur, sed juxta mensuram regule, quam nobis ad mensus est Deus, mensuram (scilicet,) ut perveniremus etiam ad vos.* Adde Rom. XV. 17. 18. 19. Latius hæc proponi & per sequentes quoque Esaiæ versus deduci possent, verum nimia nobis evitanda est prolixitas. Interea meditatione dignum, quod æque in hoc Cap. LXI. ejusdemque commate 10. *vestimentorum justitiæ ac salu-ris* fiat mentio, quemadmodum Psalter illorum meminerat Psalmo CXXXII. 9. & 16. de quo §. proxime præced. actum fuit. Nobis sufficiet hac vice, quod Zion Novi Testamenti in vaticinio Es. fuerit repræsentata, ut ex Judæis & gentilibus constructum ædificium, vel ut ager aut vinea, quæ *ministros* Dei & Domini sui: Jesu Christi nacta est, & agricolas, & vinitores, & architectos, non tantum ex gentilibus conversis, sed ex Judæis quoque, qui sibimet invicem mutuas præstant operas, ad ædificationem Ecclesiæ, cujus non solum membra ipsi sunt & particulae, sed agricolæ etiam, vinitores & architecti. Quam expositionem nostram nemini obtrudimus, contenti, quod in simplicitate cordium nostrorum secuti fuerimus legitimæ interpretationis regulas.

§. XXI Quoad Es. Cap LXVI. v. 21. nulla opus erit prolixitate, si modo observatum fuerit, quod *Sacerdotes & Levitæ* sumendi sint כֹּהֲנִים לְוִיִּם etiam ex illis sc. gentibus conversis, nam de his in gremium ecclesiæ adducendis, in verbis proxime præcedentibus sermo fuit. Quod si ergo *de* vel *ex illis* quidam sumendi sunt in *Sacerdotes & Levitæ*, sequitur, quod non omnes sed aliqui tantum

tantum futuri sint *Sacerdotes & Levite*; si vero non omnes, ulterius sequitur, hic non agi de *Sacerdotibus spiritualibus*, siquidem ab horum numero ne unus quidem Christianus vere talis est excipiendus, sed de *Doctoribus & Ministris N. T. Ecclesiasticis*, qui æque hostias ex gentilibus nondum conversis DEO offerrent, quemadmodum *בְּלִיטֵי* erepti ex Judæis, i. e. *Apostoli* missi sunt ad gentes, vid. v. 19. ut adducerent fratres ex gentibus munus Jehovæ v. 20. Apparet quoque ex h. l. quod *Sacerdotium Leviticum V. T.* fuerit abrogandum, siquidem promissi *Sacerdotes & Levite* ne quidem ex *Judæis* multo minus ex tribu *Levi*, sed ex *gentilibus* sumendi, atque sic homines illius temporis, quo hæc prædicebantur, intelligere poterant, longe aliam fore horum *Sacerdotum & Levitarum* rationem. Quod pro nostra sententia annotasse satis est.

§. XXII. Quæ ex *Jeremia* vaticinio produximus loca, *Sacerdotes & Levitas* à reliquo fidelium cœtu ea ratione distingvunt, ut per eosdem alios intelligere habeamus, quam qui Regali in N. T. funguntur Sacerdotio. Nam Cap. XXXI. 14. dicitur: *Implebo animam SACERDOTIUM pingvedine, populus autem meus bono meo saturabuntur.* Quid quæso opus erat *populum* hic distingvere à *Sacerdotibus*, si *Sacerdotes* hoc loco quoscunque notant fideles? At distincta fit mentio *Sacerdotum*, & distingvitur ab illis *populus*; ergo quoque nos distingvere debemus eos, quos Spiritus S. distinctis nominibus nobis contemplandos sistit, præprimis cum illi *שֶׁבֶט* pingvedine sint implendi, hic vero *בֶּטֶל* bono sit saturandus. Quod vero concernit Cap. XXXIII. 17 - 22. observamus (1) diversa in his verbis contineri prophetias, ita tamen ut minime statuamus, diversis quoque temporibus illas prolatas esse, sed unam mox alteram immediate excepisse, exiguo forte intervallo intercedente. *Prior Prophetia*, quæ clausula tantum est illius, quam Dominus *Jeremiæ* revelaverat, cum hic conclusus adhuc erat in atrio custodiæ v. 1. & seqq. incipit v. 17. & absolvitur v. 18. altera incipit v. 19. & continuatur usque ad v. 22. incl. natet hoc, si consideremus, utriusque prophetiæ verba initialia: Pam v. 17. hæc inveniuntur verba: *Quia sic dixit Jehova;* & v. 19, atque

D

atque

atque v. 20. Porro factum est verbum Jehovæ ad Jeremiam, dicendo: sic dixit Jehova: Memorabile insuper est, quod altera prophetia absoluta, nova iterum succedat v. 23. qui ita se habet: *Insuper factum est verbum Jehovæ ad Jeremiam, dicendo.* Inde colligimus, quod in singulis Prophetiis etiam aliquid singulare & peculiare contineatur. (2) Quamvis in priori prophetia *vir non excindendus*, utroque respectu, & *Davidis & Sacerdotum ac Levitarum*, sit unus idemque Rex & Sacerdos noster, Dominus Jesus Christus in secula benedictus; (quam sententiam supra ex SEB. SCHMIDIO audivimus,) aliam tamen esse rationem versuum sequentis prophetiæ omnino censemus. Promittitur quidem in his quoque Regi Davidi servo Dei filius in perpetuum regnans, & quod fœdus cum Davide, & cum Sacerdotibus ac Levitis ministris suis initum, firmum ac stabile sit mansurum; verum; quomodo illud sit intelligendum v. 22. exponitur. Verba ita fluunt: *Sicut non numerabitur exercitus cœlorum, & non mensuratur arena maris; ita multiplicabo semen Davidis, servi mei, & Levitas ministros meos.* Probe hic notandum, quod Davidi servo Dei promittatur *multiplicatio seminis*. Inquiramus igitur quale hoc sit semen, *multiplicandum*? Vix rectius exponi poterit, quam *de filiis spiritualibus*, h. e. de fidelibus N. T. qui postea v. 26. etiam vocantur *semen Abrahami, Jizchaki & Jacobi*. Existimat quidem SEB. SCHMIDIUS: *Melius forte per semen Davidis intelligi Messiam multiplicandum per filios suos spirituales.* Verum durior nobis videtur hæc expositio, quia est promissio Davidi facta, & nulla nos cogit necessitas, ut hoc semen multiplicandum de unico illo filio in perpetuum regnatura interpretemur, quia hic David etiam aliud habet *semen spirituale*, de quo sine ulla difficultate seminis multiplicatio prædicari potest. Conf. Psalm. LXXXIX. 37. Nec obstat, hoc semen vocari, *l. c. æternum*, licet enim careat æternitate à parte ante, haud tamen caret æternitate à parte post. Quæ autem de *solio Davidis* in æternum duratura v. 38. sequuntur, illa utique respiciunt regnum unici illius filii sine termino regnaturi. Quemadmodum itaque Davidi promissum est, teste Psalmo citato semen, ita quoque teste vaticinio Jeremiæ, eidem promittitur seminis illius

lius multiplicatio. Et jucunda est meditatio, quod duæ hæc promissiones adeo amice conspirent, licet posterior priori sit paulo explicatio. Præterea videmus, quod neque ipse SCHMIDTUS alios sibi potuerit de multiplicatione hujus seminis formare conceptus, quam confugere ad *filios Messie spirituales*. Cur autem noluit hos ipsos quoque vocare filios spirituales Davidis, siquidem vocantur זרע דוד semen Davidis, servi illius Dei, cui promissio facta. Notum est de Abrahamo, quod & huic promissum fuerit semen, de quo Paulus testatur Gal. III. 16. ὁ ἔστι Χριστός qui est Christus, hoc tamen non obstante, etiam Abrahamo facta est promissio de seminis sui multiplicatione, & quidem ad figuram vel similitudinem stellarum, Gen. XXII. 17. quod semen pariter Apostolus Paulus interpretatur de omnibus in Christum credentibus, qui ejusdem cum Abrahamo sunt fidei. Conf. Rom. IV. 16. Quid ergo impedit, quo minus pari ratione semen multiplicandum Davidi promissum, intelligamus de omnibus qui sunt fidei Davidis? Nonne & hujus seminis multitudo comparatur cum multitudine exercitus cælorum, & cum arena maris, quæ non mensuratur? Pulcherrimus itaque hic est parallelismus inter Gen. XXII. 17. & hunc v. 22. Jer. Cap. XXIII. (3) Præter hujus seminis hætenus expositi multiplicationem etiam promittitur multiplicatio *Levitarum*, hoc ipso v. 22. Placuit Spiritui S. tantum nominare *Levitas*, quod procul dubio non sine causa factum, supra enim v. 18. & similiter v. 21. mentionem quidem injecerat & *Sacerdotum* & *Levitarum*, ast hic v. 22. quando respicitur ad fœdus cum *Sacerdotibus* & *Levitis* quondam initum, non æque promittit *Sacerdotum* & *Levitarum*, sed tantum *Levitarum* multiplicationem. Quæ causa? quæ ratio? Sacerdotium quatenus erat typus Christi, Summi Sacerdotis antitypici, cessare debebat Christo præsentem, ast *Levitismus*, in quantum adumbrabat ministerium N. T. ecclesiasticum, atque sic denotabat antitypum suum, utique erat multiplicandum, loquitur proinde Spiritus S. hic tantum de *Levitis* multiplicandis, hosque vocat *ministros suos*. Neque prætermittendum, quod Spiritus S. v. 18. dixerit: *Sacerdotibus Levitis* non excindetur vir; ast v. 21. locutus fuerit

D 2

fuerit

fuerat de *fœdere cum Levitis Sacerdotibus ministris suis* inito. Quæ differentia nos commonefacere videtur: quod Sacerdotes, qui fuerunt typus Sacerdotii Christi, quidem ratione officii sacerdotalis fuerint ex *tribu Levi* atque sic *Levite*, verum primarium hic habendum esse respectum ad *officium sacerdotale*, quod suum invenit complementum, in unico Summo Sacerdote N. T. qui ut vir unicus nunquam excindendus: Quando autem de *fœdere*, cum *Levitis Sacerdotibus, ministris suis* inito, loquitur Deus, & *Levitarum* mox promittit *multiplicationem*, tunc unice respici ad *reliquum* ipsorum *officium ministeriale*, quod adumbravit *ministerium ecclesiasticum* N. T. unde etiam tantum *Levitarum* meminit, non *Sacerdotum*, ut intelligeremus, ministros Novi Testamenti, quatenus similes sunt in officiorum suorum functione Levitis Veteris Testamenti, multiplicandos esse, tanquam Dei & Jesu Christi ministros. Unde etiam, quod *fœdus* illud Dei cum Levitis quondam initum concernit, de eodem infra pluribus agendum erit. Atque sic iterum habemus, quæ volumus, nimirum, quod *Levite* multiplicandi non sint confundendi cum *semine multiplicando*, i. e. Ecclesiæ N. T. ministri cum quibuscunque Christianis, quibus regalis competit Sacerdotii dignitas. Quæ omnia ut sacramentorum literarum periti, penitus examinent, nobis nequaquam erit adversum, sed gratiam habebimus potius omnem illis, qui meliora & rectiora nos condocere valent.

§. XXIII. Id, in quo hactenus laboravimus, demonstrandum quoque nobis sumimus ex *Ezechielis* prophetia. Præcipuam nobis causatur difficultatem, quando Cap. XLIV. 10. - 14. *Levitis*, qui elongarunt se à Domino, cum aberraret *Israël*, aliquod quidem conceditur in sanctuario Domini ministerium idque vilissimum, non autem illis permittitur ut Sacerdotium gerant, aut appropinquent ad ulla sancta, aut ad sancta sanctorum, è contra v. 15. 16. *Sacerdotibus Levitis, filiis Zadoki* promittitur liberrimus ad Deum accessus, liberrimumque ministerium. Nos non latent, quæ *JOH. COCCEJUS* habet in *Comm. suo ad b. l.* neque quæ ex *CLARIO* adducuntur in *Criticorum S. Tomo IV. ad b. l.* neque quæ *CORNELII à LAPIDE* sit sententia. Verum ingenue profiteamur, nos ex parte non capere, quæ à *Coccejo* sunt dicta, neque intelli-

telligere, quomodo ea recte se habeant, quæ CLARIUS annotavit, aut quomodo per omnia stare possint, quæ CORNELIUS à LAPIDE ex HIERONYMO potissimum attulit. Gratiore nobis sunt, quæ MATTHIAS HAFENREFFERUS, Academiæ quondam Tubingensis Th. D. & Prof. in *Templo Ezech. p. 314.* nobis reliquit. Digna sunt verba Theologi meritissimi ut hic repetantur, siquidem iisdem vix rectiora afferri poterunt: *Prima lex est de constituendo ministerio, ubi primum per remotionem ostenditur, quoniam ad ministerium sint inhabiles, & hoc per exprobrationem Ezech. XLIV. 7. introduxistis alienigenas, præputiatis corde, & præputiatis carne. Hi sunt, falsi Doctores, & Pseudoprophetae, homines infideles animis & corruptis moribus, hoc est cordis & carnis præputium. De his graviter Christus: Cavete vobis à Pseudoprophetais Matth. VII. 15. & Paulus ad Philipp. III. 2. Videte canes, videte malos operarios, videte concisionem. Sed non tantum illi ad verbi ministerium non adhibendi sunt, qui non habent sanam doctrinam, sed & illi, qui pollutis moribus sanæ doctrinæ cursum inhibent ac infringunt. Qui enim docent tantum, nec faciunt, illi præceptis suis detrahunt pondus. Quis enim obtemperaret, cum ipsi Præceptores & Ecclesiæ Doctores doceant non obtemperare? - - Cujusmodi omnino vel non admitendi, vel officio removendi, vel etiam, si penitentiam non egerint, ipsa quoque ecclesiæ & communioni sanctorum ejiciendi privandique fuerint, de quibus omnibus Salvator Matth. XVIII. 16. - Omnis igitur vita ac moribus dissolutus verbi minister, gravissimus sui ipsius accusator & severissimus iudex est: redundantibus in ipsum, & reciprocantibus omnibus maledictis & pœnis, quas aliorum vitiis & peccatis interminatur. Secunda lex est de vera & legitima constitutione ministerii. Indignis namque remotis, de dignis est dispiciendum. Qua de re Ezechielis nostro Dominus ita loquitur Cap. XLIII. Qui sunt de semine Zadok, appropinquabunt ad me, ut ministrent mihi. Et Cap. XLIV. 15 Sacerdotes Levitici, filii Zadok, qui observant observationem sanctuarii mei, &c. ipsi appropinquabunt ad me, ut ministrent mihi &c. Is nimirum ad Ecclesiæ ministerium legitime vocari potest, qui est filius Tzadok, h. e. qui justus & integer est. Nam צדיק justum & rectum significat. Illa vero justitia in doctrina & morum sinceritate & puritate consistit. In utraq; harum, qui excellit, excellens*

ibidem verbi divini minister futurus est, in alterutra qui deficit, is in legitima ministri qualitate, haud parum deficit. De hisce ipsum nomen Tzadoci nos monet, sed & ejusdem historia mente recolenda. Scimus enim in extremis agente Davide Rege, & inscio illo regnum invadente Adonia, Sacerdotem Abjathar, Adonia rebellantis partes secutum, eamque ob causam à Salomone Rege, ab officio Sacerdotali remotum, & Tzadok in locum ipsius substitutum esse 2. Reg. II. 26. 35, Nullus videlicet Apostata Regis Salomonis, nullus seditiosus, b. e. nullus à Christo & fide Evangelica desciscens, nullus eidem repugnans ministerio in ecclesia dignus est: sed Christo fidem servet, Christo obedientiam praestet, qui legitimus in domo ipsius servus & minister esse velit. Quibus sic expositis, Theologus laudatus, ostendit, Pontificem Romanum non esse filium Tzadoc; similiter demonstrat, Calvinianae factionis homines hunc titulum sibi haud arrogare posse. Tandem vero ita concludit: Quotquot igitur non sunt de semine Tzadoc & ipsum justum nostrum laudibus & praconiis celebrantes; in doctrina non integri, nec in vita sinceri & puri, indigni illi sunt verbi ministri, cum Abjathar removendi: & nisi poenitentiam egerint, cum seditiosis male perdendi. Qui vero in doctrina & moribus justi, integri & sancti fuerint, illi non tantum in hac vita, coram Deo nostro, munere sacerdotali fungentur, sed vita functi, cum Tzadoc, cum omnibus Prophetis, electis & Angelis, eundem in aeterno beatitudinis templo, aeternum laudabunt & concelebrabunt. Hisce ut plura addamus nulla nos urget necessitas. Quicumque enim haec attente meditatur, & simul secum reputat, quod omnes veri Christiani sint templum Deo N. T. temporibus exstruendum, Ezechieli in visione quadam praefiguratum; is facile nobiscum fatebitur: Levitas & Sacerdotes, qui in hoc templo grata Deo ministeria praestant, nullos alios esse quam verbi divini praecones, qui & recte docent ac pie vivunt.

§. XXIV. Restat itaque, ut etiam ex *Malachia* demonstremus: Filios Levi ex phrasi hujus Prophetæ denotare ibidem ordinarios Ecclesiæ Novi Test. ministros. Hoc ut obtineamus, monemus (1) in Cap. II. hujus prophetiæ Sanctissimum Numen acriter objurgasse *Sacerdotes* & *Levitas* temporibus *Malachiae* viventes, iisdemque in memoriam revocasse foedus illud, quod olim pepigerat

pigerat cum tribu Levi, quod turpiter neglexerant, variisque sordibus, vitiis atque inquinamentis sese contaminaverant. Cum itaque Cap. III. Deus per Malachiam loquens prædicendo progreditur ad tempora Messiae, non ea tantum indicans, quæ circa ipsa N. T. initia futura sint, sed ea quoque commemorans, quæ per totum hujus œconomiae tractum Messias peracturus sit, nimirum quod mundaturus & purgaturus sit quoscunque à peccatorum suorum sordibus, in specie vero *fliorum Levi* meminit; admodum conspicuum nobis esse videtur, Deum non respexisse tantum ad *Sacerdotes & Levitas*, qui circa Christi in carnem adventum, publicum & ordinarium erant ministerium Ecclesiasticum, sed ad omnes quoque illos, qui à Messia ut Ecclesiae ministri vocandi, aut postmodum iisdem usque ad finem hujus seculi surrogandi. Ratio est in promptu, quia omnes quam maxime indigent purgatione, hæc vero aliter fieri non potest, quam virtute sanguinis Christi mundantis nos ab omnibus peccatis nostris. Licet itaque hoc officium Christi purgatorium sese extendat ad omnes omnino peccatores, placuit tamen Sanctissimo Numini *flios Levi* expressius nominare, quia sacer ipsorum ordo præ omnibus Christianorum hominibus de jure debet esse nitidissimus æque ac purissimus, longeque aliter comparatus, quam qualis Malachiae temporibus fuit. (2) Observamus de *filiis Levi*, in hoc ipso, quod coram oculis nostris versatur, dicto Mal. III. 3. enunciari, Messiam ideo eosdem purgaturum esse, *ut sint adferentes Jehovæ Mincham in justitia*, quo ipso *flii Levi* distinguuntur ab ipsa *Mincha* offerenda. Quænam autem est hæc *Mincha*? Hoc est, quod (3) inculcamus, est *Mincha Jebudæ & Hierosolymæ*. Conf. v. 4. Quem vero latet, quod per *Juda & Jerusalem* intelligantur omnes vere in Christum credentes, qui tales ministerii Ecclesiastici opera sunt constituti. Provocamus hac vice vel ad unicum Cap. XII. Zachariae v. 5. 6. 7. 8. 9. 10. Nullum itaque nobis remanet dubium, etiam in hoc Malachiae loco per *flios Levi* intelligendos esse Ecclesiae N. T. ministros.

§. XXV. Militat pro nostra sententia etiam Scriptura N. T. partim, quando plurimis in locis Doctores verbi Evangelici vocantur

cantur ministri Dei & Jesu Christi, qualia loca jam supra adduximus, sed etiam quando vocantur *Ecclesie ministri*, vel *servi*: 1. Cor. IX. 19. 2. Cor. IV. 5. Non enim, inquit Paulus, nos ipsos predicamus, sed Christum Jesum Dominum, nos vero ipsos *SERVOS VESTROS per Jesum*; pariter vero, quando de ministris Ecclesiasticis ejusmodi adhibentur phrasæ, quæ respectum habent ad *Sacerdotium Leviticum* veteris Testamenti, sic Apostolus Paulus utitur de suo ministerio vocabulis ex Judæorum Schola sacrificiali petitis, quando Rom. XV. 16. scribit: *Εἰς τὸ εἰσαί με λειτουργὸν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τὰ ἔθνη*, ut *sum minister Jesu Christi apud gentes, issequevnta τὸ εὐαγγέλιον τῆ Θεοῦ, operans Evangelio Dei* (issequevnta observ. LEIGH. in Crit. S. p. m. 306. nomen habet à sacrificando, vel sacrando, unde LUTHERUS noster: *Zu opfern das Evangelium Gottes*) ἵνα γένηται ἡ προσφορά τῶν ἐθνῶν, ut *oblatio gentium fiat accepta sanctificata in Spiritu Sancto*. Quamvis autem Apostolus in hoc loco usus fuerit ejusmodi vocabulis in Sacerdotio Levitico quondam usitatissimis, ita tamen illa ipsa modificat, ut quilibet à Spiritu Dei illuminatus, primo statim intuitu ex tota verborum constructione cognoscat, sibi quidem similem non vero eandem competere cum Sacerdotibus ac Levitis V. T. functionem. CAMPEGIUS VITRINGA in Prolegom. ad Libb. de Synag. Vet. p. m. 66. non veretur scribere: *Quod Apostolus respiciat ad locum Es. LXVI. 21. id mihi non est dubium. Non utitur quidem hic, fateor, nomine & voce SACERDOTIS, certum tamen est, vocabula λειτουργεῖν & issequevnta in hoc loco ad SACERDOTIALE munus pertinere.* Alius est locus in Scriptura N. T. nimirum 1. Cor. IX. 13. in quo Apostolus sic argumentatur: *Annon scitis, ὅτι οἱ τὰ ἱερά ἐργαζομένοι, quod qui sacris operantur, ex sacris etiam comedant? Et qui altari adsunt, τῷ θυσιασθεῖο προσεδρεύοντες, cum altari etiam portionem accipiant. v. 14. Sic etiam Dominus ordinavit iis, qui Evangelium predicant, ut ex Evangelio vivant.* Quis non videt, Apostolum hic conferre mores ministrorum Evangelicorum cum omnibus Sacerdotum & Levitarum V. T. τὰ ἱερά ἐργαζομένοι sacra operari respectum habet ad officium Leviticum. Unde quoque THEOPHYLACTUS ad h. l. ita commentatur: *Cum ea, quæ de bobus dicta erant, allegorice accepisset; iam disertis verbis Legem imperare ait, ut ea sacra edant, qui sacra faciunt*

faciant, hoc est Levitæ Sacerdotibus gradu inferiores. Phrasis autem sequens τῶν ἑποικιστῶν προσεδρεύειν altari assidere, respectum habet ad Sacerdotes, quapropter etiam THEOPHYLACTUS eandem applicat ad Sacerdotes: Hoc est, inquit, Pontifices & Sacerdotes.

§. XXVI. Hisce argumentis ex ipso Codice Sacro petitis nunc subjungimus purioris antiquitatis consensum. In hoc colligendo otium nobis fecit Doctissimus inq; antiquitatis studio versatissimus Jctus Dn. CASP. ZIEGLERUS, in eruditissimo, quem de Diaconis & Diaconissis Veteris Ecclesiæ conscripsit, commentario. Probe liquidem observavit, quod Ministri Ecclesiæ Christianæ speciali quodam significato & respectu, dicti fuerint Sacerdotes, quatenus scilicet prædicatione Evangelii & doctrina verbi sacrificant, & in eam rem peculiariter sese Deo consecrant. Adducit pag. 16. & 17. testimonium GREGORII NYSSENI, qui in Orat. de baptismo inquit: Verbum Dei SACERDOTEM augustum & honorandum facit, novitate benedictionis à communitate vulgi segregatum. Mox vero monet ZIEGLERUS noster: Uti vero Sacerdotes proprie dictos, ad sacrificium propitiatorium Deo offerendum destinatos, in Ecclesia Christiana non agnoscimus, cum Christus sit Sacerdos æternus & absq; successore; ita Nyssenum & cæteros Patres nomen Sacerdotis improprie usurpasse, dubium non est. Observavit ulterius p. 17. §. VII. Postquam nomen Sacerdotis in Ecclesia Christiana fuerit receptum, parum abfuisse, quin Episcopis solis illud tribueretur. Imo, ne quid dissimulet, probat ex variis antiquitatis documentis §. VIII. quod jam Seculo IV. Sacerdotibus Ministri sæpe fuerint oppositi vel adjuncti, ita, ut per illos Episcopi atque Presbyteri, per hos vero Diaconi & cæteri Clerici fuerint denotati. Denique §. IX. docet, quod Diaconi aliquando etiam expresso titulo, Levitæ dicti fuerint; Idemque evincit, provocando ad varia Concilia in antiquiori Ecclesia habita, ut & testimonio APOLLINARIS SIDONII, qui Ecclesiæ suæ Diaconum Vindictum Petronio Arelatensis fori togato Lib. 5. epist. 1. hisce commendavit verbis: Commendo Vindictum, necessarium meum, virum religiosum & Leviticæ dignitati, quam super indepius est, accommodatissimum. Cui testimonio & illud HIERONYMI jungimus, quod in famosissima illa ad EVAGRIUM Epistola T. II. Op. f. 117. col. 3.

E

extat:

extat: Et ut sciamus traditiones Apostolicas sumptas de Vetere Testamento; quod Aaron & Filii ejus atque Levitæ in templo fuerunt, hoc sibi Episcopi, & Presbyteri, & Diaconi vendicent in Ecclesia.

§. XXVII. Effet hic amplissimus exspatiandi campus, si conquirere vellemus omnes in antiquissimis Patrum monumentis latentes locutiones de *Sacerdotio, Sacerdotibus, Levitis, aris, offerentiis, sacrificiis, oblationibus*. Verum istas jam dudum conquivere omnium trium in Imperio Romano receptarum Religionum Theologi, apud quos facillimo negotio inveniri poterunt, quæ huc spectant. Nobis nequaquam mens est, illa omnia probare, quæ ad mores Cultus Levitici quondam in Ecclesiam Christianam introducta & recepta legimus. Neque iis, quæ §. proxime præcedenti adduximus, id volumus, quod ministri Ecclesiastici N. T. assimilari debeant omni omnino respectu ministerio Ecclesiastico V. T. sed eatenus tantum, in quantum œconomia gratiæ & Scriptura N. T. ejusmodi assimilationem permittunt. Qua de re infra pluribus nostram exponemus mentem. Adeoque nullum hic nobis est negotium cum *Pontificiis*, qui non solum Papam suum ut summum Pontificem, sed & Collegium Cardinalium totumque Ministrantium ordinem ad formam Sacerdotii Levitici efformant. Quodsi tamen qualecunque nostrum proferendum esset judicium de controversia illa inter Eruditos agitata: An officia & ritus Ecclesie Christiane ex Templo Judæico, vel ex Synagoga derivari debeant? (De qua conferri poterunt USSERIUS ARMACHANVS in Opusculo de Episcoporum & Metropolitanorum origine. CAROLUS SIGONIUS Lib. V. Cap. VII. de Rep. Hebr. JOSEPHVS de VOYSIN in suis ad Raymundi Pug. observationibus p. 180. ut & CASPAR. ZIEGLERVS in libro aliquoties jam citato, qui omnes pro templo militant. E contra Christianorum sacra mutuo accepta esse ex Synagoga, statuunt HUGO GROTIUS in Annot. ad Lib. Hist. N. T. passim, SELDENUS in Lib. de Synedriis L. I. cap. XIV. item in L. III. cap. XXIII. MORINVS Lib. II. Exerc. III. cap. 2. §. 9. THORNDICIUS in Origin. Eccl. cap. XVI. SALMASIUS in Diss. de Primatu Papa cap. I. HENRICVS VALESIVS in Annot. ad Euseb. Lib. VII. cap. 10. LIGHTFOOTVS in Horis Hebr. in Matth. IV. 23. JOH. SPENCERVS in Lib. de legibus Hebr. ritu.

alibus

libus. Quos & alios pro sua sententia adduxit CAMPEGIVS VITRINGA in *Lib. de Syn. Vet. p. 15. 16. 17.* & ex eodem CHRISTOPH. MATTH. PFAFFIVS in *Orig. Jur. Eccl. p. 89. & 91.*) Nos existimamus, caute hic omnino procedendum esse. Dum enim tota Ecclesiæ Christianæ forma specifica, quoad externum ejus regimen, ipsi unius cujusq; Ecclesiæ particularis dispositioni à S. S. per Apostolum Paulum sit relicta. Vid. 1. Cor. XIV. 40. Unde & hæc pro diversitate Ecclesiarum hodie admodum variat; quæstio potissimum instituenda foret de Ecclesiis Apostolorum opera constitutis, de quibus diceremus, quod ex templo æque ac ex Synagoga quædam retinuerint, Unde nobis pergrata fuit M. CHRISTOPHORI WOLFFII *Dissertatio Libris VITRINGÆ de Synagoga V. præmissa, in qua de Usu & Abusu Synagoga Veteris in interpretatione N. Fœderis agitur.* Quodsi in specie excutienda foret quæstio; quid judicandum sit de sequioris ævi gradibus inter Archi-Episcopos, Episcopos, Sacerdotes & Diaconos constitutis, de quibus constat, quod in Scriptis Apostolorum non inveniunt locum. Vid. *Instit. Juris Eccl. in usum Auditorii PFAFFIANI Lib. II. Cap. I.* Tunc quidem novimus, VITRINGAM etiam in hoc passu suam non deferere hypothesin, siquidem pag. 45. expresse scribit: *Observatum jam est in antecedentibus, convenientiam, quæ inter Synagogam & Ecclesiam est, adeo esse exactam, ut non tantum Synagoga nomen, sed nomina Pastorum, Presbyterorum, Angeli Ecclesiæ, Diaconorum, &c. absque ulla mutatione translata sint ad Ecclesiam Christianam; cum è contra nomen templi nunquam; nomina vero Sacerdotum & sacrificiorum nunquam directe & proprie, sed semper μεταφορικῶς, loco, Administris Sacrorum & cultui Ecclesiæ Novi Fœderis applicentur. Unde tutum est colligere, formam Ecclesiæ Christiane magis convenire cum Synagoga, quam cum Templo.* Verum enim vero, licet ultro concedamus, functionem istam Sacerdotalem, qua sacrificia corporalia olim offerenda fuere, non in sensu proprio competere sacrorum in N. T. Administris; nihilo tamen minus existimamus, & quidem ob ea, quæ in hac dissertatione de *Sacerdotibus ac Levitis N. T.* ex Scriptura Prophetica sunt allata & adstructa, quod ministerium N. T. magis sit efformatum, juxta formam Templi quam Synagogæ

Quod ipsum sequentes nostræ meditationes evictum dabunt. Interea quod VITRINGAM concernit, hic non dissimulat *Cap. VI, Prolegomen. p. m. 63.* se contra Pontificios disputasse, qui volunt, quod eadem forma ministerii servari debeat, quæ in Veteri Templo observata fuit. Sed hoc nequaquam volumus; cavendum tamen nobis est, ne contra Pontificios disputantes quicquam negemus, quod negari haud debebat. Ipse VITRINGA concedit *Cap. IV. Prolegom. p. m. 27.* Ritus sacros Synagoga peractos etiam esse in Templo, it. Templum fuisse statum ac ordinarium locum Deum precandi, laudandi ei que gratias agendi & populo benedicendi. Et pag. 54. Esse aliqualem convenientiam inter distinctos Sacerdotum ac Levitarum & Presbyterorum ac Diaconorum Ecclesia ordines. Similiter pag. 55. Presbyteros & Diaconos res tractare sacras in Ecclesia, quarum cura in templo demandata erat Sacerdotibus & Levitis. Brevitatis causa alia omittimus a VITRINGA & concessa & admilla. Haud itaque videmus, cur potius ex Synagoga, quam ex Templo derivare voluerit istam, quæ inter utriusque Testamenti ministros intercedit, convenientiam. Præstat quippe ad Archetypon recurrere quam ad ectypon. Archetypon est templum, Synagoga vero tantum est ectypon. Sed satis his immorati sumus.

§. XXVIII. Possemus pro asserto nostro, quod Sacerdotes ac Levite N. T. de quibus prædixere Prophetæ, etiam plurimorum nostræ Ecclesiæ Theologorum allegare consensum. Verum cum supra ipsorum jam adductæ sunt expositiones, ex quibus colligere datur, quinam ante nos eandem foverint sententiam, unicum adducere placet SALOM. GLASSIUM, qui in *Philol. S. L. II. P. I. Tr. II. Sect. IV. Art. VII.* hæc habet: *Quemadmodum summus V. T. Sacerdos Christi typus fuit; ita inferiores Sacerdotes ac Levites Apostolorum ac reliquorum ministrorum N. T. typos fuisse, haud absurde dicitur. Unde Mal. III. 3. ministri N. T. typica appellatione vocantur filii Levi. Add. Art. VII. Can. 9. ubi scribit: Malach. III. ministri Ecclesiæ N. T. dicuntur filii Levi, quia hi illorum typi fuere.* Duorum vero eorundemque celebriorum Ecclesiæ Reformatæ Theologorum subnectimus testimonia. Primum est ipsius CAMPEGII VITRINGÆ ex *Lib. de Syn. Vet. Prolegom. Cap. VI. p. m. 67.* Nullus negat aut negare etiam potest, quod Levitæ a que fuerint typi Præpositorum Ecclesiæ ac Sacerdotes,

cerdotes, quatenus Praefecti Ecclesiae sunt διακονοὶ τῆς χριστιανικῆς ministri Christi Sacerdotis, quo titulo in sanctis literis designantur. Quando apud Esaiam & in Psalmis mentio est Sacerdotum & Levitarum, eligendorum ex gentibus, non sane ad Pastores & Diaconos respicitur distincte, sed potius γενναῖος his titulis exprimentur omnes Dei & Evangelii Ministri. Quæ plane ipsa nostra est sententia. Alterum est HERMANNI WITSII in Ægyptiacis & quidem in adjecto de decem tribubus Israël libro singulari Cap. XIII. §. XVIII. & XIX. Invenio Sacerdotes Levitas Jer. XXXIII. 18. 21. 22. Sed id quod de Sacerdotibus predictum est aliquando ita coarctatur, aliquando ita amplificatur, ut neutrum cum Sacerdotio Levitico, quæ à Mose institutum est, consistere possit. In Ezechielis templo datur Sacerdotium solis filiis Zadok Ezech. XL. 45. XLIII. 19. XLIV. 15. Quod si literaliter intelligendum est, reliquæ familia Aaronidarum, utcumque religiose, excludentur à jure, quod ipsis Moysi lege datum est. Contra Jes. LXVI. 21. predicat Deus, se etiam ex iis, qui neque Sacerdotes, neque Levitæ sunt, assumpturum in Sacerdotes & Levitas. Quæ conciliari prorsus non possunt, si Legis tenenda sit litera. Quid ergo? Sacerdotes notant Ecclesie Antecessores, fratribus suis in publico verbi & precum ministerio praeuntes. Hos filios Zadoki vocat Ezechiel, ut ostendat, officium eorum esse in omni de regno Ecclesie contentione soli Christo firmiter adherere, quamvis multi, qui proximi Christo esse videntur, in alia omnia eant; quemadmodum Zadok adhaesit Davidi & Salomoni, in fide promissionis utriusque facta, quando controversiam iis de regno faciebat Adonia. Jesaias autem ex omnibus fratribus Sacerdotes & Levitas assumptum iri predicat, sine tribuum, sine gentium discrimine; quod omnium opera uti destinaverit Deus, ut ex omnibus sibi gentibus munus offerant. Munus illud sunt ipsæ gentes, dicantes se Domino, & membra sua sistentes sacrificium vivum. Ji, quorum ministerio adducuntur, Sacerdotes vocantur & Levitæ, propter sacram illam Evangelii λειτουργίαν, de qua Paulus Rom. XV. 16.

§. XXVIII. Aliquid forte præstitimus hætenus, sed nondum nostram absolvimus meditationem. Minime enim sufficit nosse, quinam sint Sacerdotes & Levitæ N. T. Sed inquirendum est ulterius, cur Spiritui S. placuerit, hisce titulis, hisque nominibus insignire illos, qui hodie Ecclesiarum vocantur mi-

nistri, ut intelligamus, quomodo hæc in usum nostrum convertere queamus. Novimus ex utriusque sacri Codicis collatione, quod is, qui in veteri promissus est Testamento Elias designaverit Johan. Baptist., Spiritu ac virtute Eliæ instructum, atque sic Eliam typum fuisse Johannis. Habet quidem collatio Sacerdotum Levitarumque cum ministris N. T. suas difficultates, hæc tamen aliqua ex parte superari poterunt, si præjudicatis omnibus sepositis in simplicitate attendamus luci verbi cœlestis, in quantum hoc nobis facem præfert. Quodsi tamen hic noster labor non omne tulerit punctum, veniam tamen eo confidentiori speramus animo, quia omnes recte sentientes fatebuntur vera esse, quæ CHRISTOPH. MATTH. PFAFFIUS in *Introd. in Hist. Lit. pag. 94. de Theologia Typica* monuit: *Ut vero dicamus, inquit, quod res est, hæc Theologia pars nondum exculta satis est, nec ejusmodi quoddam formatum systema, quod soliditatis luce niteat, ubi impleta & implenda, ex genuina rerum in orbe & Ecclesia gestarum dijudicatione, qua in re Gurtlerus vel maxime hallucinatus est, rite distincta, ubi vaticinia V. Novique T. in egregiam quandam harmoniam fusa, & præstantissimi canones dati fuerint, juxta quos in vaticiniorum explicatione & applicatione sit procedendum. Ad ἑπὶ ἄγκυραν vero tanquam ad anchoram sacram sæpissime hic currendam esse, res ipsa, nobis tacenticus, docet.*

§. XXX. Experturis, quid præstare valeamus in hoc non infimi momenti negotio, omnium primo contemplandum venit nomen *Levi*. JOH. BRAUNIUS in *Select. Sacris Lib. V. Exerc. III. p. m. 666.* merito deliriis annumerat, quando PLUTARCHUS l. 3. *Symp. Levi* dictum à *Lysio* aut ab *Evo*, statuit. Nobis constat, quod ortum suum habeat à rad. Hebr. לוי, quæ non modo significat *mutuum accipere*, sed etiam *adherescere*. In posteriori sensu hoc verbum quondam usurpasse *Leam*, matrem Patriarchæ totius tribus, quæ postea ad ministerii Ecclesiastici dignitatem e-
 vecta est, cum filio suo inderet nomen *Levi*, constat ex Gen. XXIX. 34. לוי אִישִׁי עָלַי *adjungetur vel adherescet vir meus mihi.*
 LXX. πρὸς ἐμὴν ἔσται. Observari omninò meretur, isto tempore, cum Israël in deserto vitulum aureum sibi idolum constituerat, Mosen convocasse hujus idololatriæ vindicæ hosque sic allocutum

locutum esse: מי ליהוה אלי. LXX. τίς πρὸς κρείον ἴτω πρὸς μέ,
 LUTHERUS ita reddit: *Her zu mir/wer dem HErrn angehört/ Exod.*
 XXXII. 26. & confestim additur, venisse ad Moſen omnes filios
 Levi. Si vera eſſent, quæ *Maimonides* tradit de idololatr. Cap. I.
 §. 8. 9. 10. Jacobum patrem filium Levi conſtituiſſe Præfectum
 Academiæ, ac reliquis ſuis filiis ſerio injunxiſſe, ne Doctores ex
 ea tribu unquam paterentur deficere; inſigne accreſceret piæ
 noſtræ intentioni momentum. Sed mittamus iſta & quæramus
 firmiora fundamenta. Legimus Gen. XLIX. 1. Jacobum morti
 vicinum convocaffe filios ſuos, ut iſſis indicaret, quæ iisdem
 ſequentibus eventura eſſent diebus. Similiter v. 28. Jacobum
 benedixiſſe filiis ſuis, & quidem unicuique benedictione bene-
 dixiſſe. Hæc verba nos commovent, ut in v. 5. 6. 7. etiam be-
 nedictionem quæramus pro *Simeone & Levi*. Videntur primo
 intuitu hi verſus nil continere benedictionis, ſed maledictio-
 nis eſſe pleniffimi. Ita enim fluunt verba: *Schimeon & Levi, fra-*
tres; instrumenta violentiæ macheræ eorum fuerunt. In arcanam eorum
ne veniat anima mea; cum congregatione eorum ne uniatur gloria mea:
quia in ira ſua occiderunt virum, & in propoſito ſuo enervarunt bovem.
Maledicta ira eorum, quia vehemens; & furor eorum, quia gravis eſt:
Dividam eos inter Jacobum & diſpergam eos inter Iſraëlem. Verum
 enim vero, vult omnino v. 28. ut etiam benedictionem quæra-
 mus in verbis Jacobi, alias Spiritus S. non dixiſſet, quod *וְאֵל*
אֵלֵיכֶם בֵּנֵי יַעֲקֹב ſuique filiorum ſuorum benedixerit Jacobus. Quænam ergo
 hæc benedictio? Ad *Simeonem* pertinent verba: *Dividam eos in Ja-*
cob אַחֲרָקָם בֵּיעָקֵב. Complementum vid. Joſ. XIX. 1. ubi do-
 cetur, quod filii *Simeon* portionem ſuam hæreditariam acce-
 perint inter filios *Juda*. Ad *Levi* autem tanquæ natu mino-
 rem referenda ſunt ultima verba *וְאֵלֵיכֶם בֵּי יִשְׂרָאֵל* & *diſpergam*
eos per vel inter Iſraëlem. Hæc ultima verba inſinuant, quod tri-
 bus *Levi* diſpergenda ſit inter omnes tribus *Iſraël*, quod etiam
 factum, poſtquam eidem ſacrum in Eccleſia *Iſraëlitica* commis-
 ſum eſt miniſterium docendi cultusque Dei publici promovendi.
 Quis itaque dubitaret amplius, Patriarchum Jacobum divi-
 no Spiritu agitatum reſpexiſſe ad prærogativam iſtam, quam
 poſtea

postea nacta est hæc tribus in Sacro Dei ministerio. Quod ipsum quoque perspexit *Hierosolymitanus Paraphrastes* hoc Jacobi vaticinium sic illustrans; אפליג ית שבטא דשמעון סברין מלפי אוריתא בכנישתא דיעקב ואבברר ית שבטא דלוי בבתי מדרשיא דבני ישראל. i. e. *Dividam tribum Simeonis, ut sint periti Doctores Legis in Synagoga Jacob, tribum vero Levi distribuam, ut præsent Academiis filiorum Israël.* Quicquid autem sit de tribu *Simeon*, non nobis hoc sumimus, ut ejus intuitu nostram faciamus *Paraphrastæ* citati expositionem, cujus fundamentum ex ipsa Scriptura indicare non valemus, de tribu tamen *Levi* inter omnes constat, quod speciale docendi munus per omnes *Israëliitarum* terras eidem fuerit concessum, adeoque nullum nobis est dubium, *Jacobum* quoque ad id in sua benedictione respexisse. Quid itaque, si diceremus: Ipsum hujus tribus Patriarcham divino quoque ex decreto atque consilio accepisse nomen *Levi*, etiamsi mater longe alias habuerit cogitationes. Quo enim consilio mater hoc nomen indiderit filio suo, abunde constat. Ast quem latet: *Caiph*am vaticinantem aliam fovisse verborum suorum sensum, aliam vero fuisse Spiritus S. mentem. Joh. XI. 49. 50. 51. Nota sunt verba Sanctissimi Numinis hoc universum sapientissime regentis Es. LV. 8. *Non enim cogitationes meæ (sunt) cogitationes vestrae, hæc via vestra, via mea.* Quid ergo dicere impedit, Deum etiam hujus nominis *Levi* impositionem ita direxisse, ut quamvis mater suas peculiare habuerit meditationes, ipse tamen probe præviderit, tribum *Levi* sibi aliquando præ reliquis adhæsuram esse, non modo firma cordis fiducia ex fide in Messiam orta, sed etiam in cultu sacro solenni & in doctrinæ salutaris institutione. Habent ad minimum *Levite* N. T. occasionem ex hoc nomine amplissimam, quotidie semetipsos aliosque suos commilitones excitandi, ut Deo adhæreant, non vero curent quæ ad hoc seculum pertinent, sed ut sui tantum muneris rationem habeant indefessam. Ita enim & *Levite* N. T. comparati esse debent. Quem in finem evolvi poterunt Christi & Apostolorum dicta. Matth. III. 18 - 22. X. 5. 6. 7. Act. VI. 2. 2. Tim. II. 2. 3. 4. Possunt itaque *Levite* V. T. *Levitis* N. T. exemplar esse, quod hi imitentur, ut non solo

solo nomine, sed ipso quoque facto sint adhærentes Domino, neque ab eodem se ulla ratione divelli patiantur.

§. XXXI. Ediderant *Levite* fidei virtutumque suarum egregia specimina, antequam ipsum sacrum iisdem concredebatur munus. Patet hoc ex historia *μοχολατρείας* Exod. Cap. XXXII. descripta. Licet ipse *Aaron* hoc sese contaminaverat vitio, quem frustra FRANC. MONCÆJUS in libro cujus titulus est: *Aaron purgatus*; ab omni idololatria liberare allaboravit; minime tamen ipsius exemplum secuti fuerunt *Levite*. Nolumus quidem, quoscunque ex tribu Levi natos ab isto crimine immunes mansisse, siquidem contrarium satis firmiter demonstrari potest ex hujus Cap. v. 29. & Deut. XXXIII. 9. conf. JOH. FRANC. BUDDEI *Hist. Eccl. V. T. p. 615*. Nec juvat illos, qui omnes & singulos *Levitas* immunes mansisse autumant, Exod. XXXII. 26. Mosen proclamasse: *Quisquis est Jehova, ad me, scil. veniat, & congregatos esse ad Mosen omnes filios Levi*. Nam probe observat JOH. ADAMUS OSIANDER in *Comm. in Pentateuchum quest. 1. ad v. 25*. Hoc non est testimonium *Levitarum* innocentie, sed admonitio officii & provocatio ad seriam pœnitentiam. At inquis, omnes filii Levi ad Mosen sunt aggregati. Qui aggregati sunt, omnes fuerunt *Levite*: Non autem ideo simpliciter omnes *Levite* venisse sunt putandi. Dicendum itaque, quod quidam ex *Levitis* se quidem *Moscholatrias* vitio commaculaverint, alii vero se neque post *Aaronis*, neque post fratrum suorum exempla iverint, potius Deo constanter adhæserint, promptumque in interficiendis idololatriis Deo obsequium præstiterint. Quæ hæc non sunt fidei virtutumque specimina? Hæc sibi commendata habeant *Studiosi nostri*, qui ad sacra adspirant officia *Ecclesiastica*, quique stylo *Prophético Levitarum filii* vocari possunt. Non decet imitari *Præceptorum* vitia, non convenit errare in viis *Patrum* aut *Doctorum* deviis, etiamsi in maxima constituti sint dignitate; Et quamvis errantium magnus sit numerus, quamvis plurimi ex commilitonibus fecerint cum *Doctore* errante, quilibet tamen genuinus *Levitarum filius* memor esse debet proverbii illius, quod *multitudo errantium non pariat errari patrociniū*, *Aarone* declinante & à via recta recedente.

F

non

non declinabant neque recedebant *Levite*, cultus divini purioris tenacissimi. Imo! contribulibus suis deficientibus non deficiebant, sed abominabantur potius turpissimam idololatriam, & à Mose excitati debitam à criminis commissi fociis vindictam sumebant. Magnum profecto inde oritur Ecclesiæ Jesu Christi incommodum atque exitium, quod multi hodie *Levitarum filii* cœco scœpius affectu, imbibant doctrinas Præceptorum suorum, horumque imitentur mores, *quo enim semel est imbuta recens servat odorem testa diu*. Utinam hi mature sapere discerent, & intelligerent, quid sibi velint verba Salvatoris nostri Matth. XXIII. v. 8. 9. 10. *Vos vero nolite vocari Rabbi. Unus enim est vester Magister, Christus, omnes autem vos fratres estis. Et Patrem ne vocetis vestrum in terra, (ambitiose quœnquam) unus namq; est Pater vester, qui in cœlis est. Neque vocemini Magistri: Unus enim vester est Magister, Christus.* Et quæ leguntur Joh. VI. 66. 67. 68. *Ex hoc multi abiverunt discipulorum ipsius, in ea, quæ retro & non amplius cum ipso ambulabant. Dixit ergo JESUS ad duodecim, num etiam vos vultis abire? Respondit ergo ipsi Simon Petrus: Domine, ad quem abibimus? Verba vitæ æternæ habes.*

§. XXXII. Certus erat Levitis à Mose præscriptus ætatis terminus, quo præsentem ipsis demum obeunda erant destinata munia. Videtur quidem, variasse Mosen in determinanda ætate, dum Num. IV. 3. annum expressit ætatis *trigesimum*, Cap. autem VIII. 24. *vigesimum quintum*. Ast observant interpretes: Annum *trigesimum* requisitum fuisse, quando suscipienda fuit ipsa plenaria officii sacri administratio; *vicesimum quintum* autem, quando ut *Candidati* recipiendi, & ad sacrorum legitimam administrationem per varia exercitia præparandi erant. Quod reliquam & quidem primam ipsorum concernit institutionem, quis dubitaret, Levitas proprias suas urbes inhabitantes omnem quoque operam impendisse, ut filios suos, quos ad sacrum ministerium & ad cultum Dei publicum destinatos esse sciebant, ab ipsa infantia imbuerent vera fidei & morum doctrina. Recte omnino sese habent, quæ LIGHTFOOTUS nobis reliquit in *Centuria Chorographica* Matthæo præmissa Cap. XCVII. *Quadragesim-*

ea octo civitates iste Levitarum erant tot Academiae, quo tribus ministerialis turmatim distributa, studio legis incubuit, docta evasit, atque inde per totam gentem disseminata, doctrinam & scientiam legis per omnes Synagogas seminavit. Præsupponendum itaque est, ordinarias scholas publicas fuisse in urbibus Levitarum, neque audiendum esse SIGONIUM, qui *L. II. de Rep. Hebr. cap. 8.* existimat: Illas demum in captivitate Babylonica erectas esse; conf. LUNDII *Jüdische Heiligthum. fol. 764. n. 8.* & quamvis aliquando etiam Prophetæ scholas erexerint, has tamen tantum fuisse extraordinarias. Nos, missis illis quæ *Levitis V. T.* fuere propria, potissimum solliciti sumus, quomodo juvenile studium Levitarum nostris commendemus Theologiæ Cultoribus. Sunt qui vix unum alterumve in Academiis transigere annum, & confestim publica desiderant officia Ecclesiastica, existimantes, si modo ex suggestu sacro verba quædam proferre didicerint, se satis esse idoneos, ut aliis præficiantur & Doctores animarumq; Curatores audiant, temere provocantes ad exemplum *Timothei*, qui propter juventutem suam non erat contemnendus. Verum enim vero, hi in exemplum sibi deberent eligere Levitarum filios, & studiosissime secum perpendere, quomodo illi à teneris ad parentum suorum confederint pedes, iisdem auscultaverint, omnemque doctrinam cœlestem & salutarem ex ipsorum institutione hauserint; Similiter, quomodo isti ut S. S. Ministerii Candidati per integrum quinquennium, in omni praxi ministeriali se exercere debuerint, sibi que habitum acquirere in omnibus & singulis sacrorum officiorum functionibus, antequam ad plenariam officiorum suorum pervenerint administrationem. Num forte existimant: minoris momenti esse Ministerium Novi Testamenti? Falluntur qui ita sentiunt, & certe aliter sentirent, si justum eidem statuere didicissent pretium. Non satis est prompte & elata voce ad populum verba fundere, sed pascendus est grex Domini, qui pascendus est *cognitione & intelligentia*, *Jer. III. 15.* Ipsi interdum vix prima norunt Catecheseos elementa, Scripturæ S. scrutinium, quid sit, & quomodo fieri debeat, ignorant; quæsi de distinctione Legis & Evangelii, dubii

hærent ac suspensi; œconomiam salutis non didicerunt, & qualis cibus modo huic modo illi auditorum sit proponendus, ipsos latet; Legis præconio terrent, quos Evangelii solamine oportebat erigere, & Evangelium propinant illis, quos legis malleo conterere necessum erat. Nil norunt de praxibus ministerialibus, omni spiritali destituti sunt experientia, ipsi nunquam pœnitentiam egerunt, nunquam ullum habuerunt fidei sentum, ne quidem catechumenos rite informare didicerunt, tantum abest, ut intelligant, quomodo pro exigentia adultorum ipsimet suas elaborare debeant conciones; ut taceamus reliquos sacri officii Ecclesiastici partes: Sibi enim sufficere putant, si ex Postillis quædam corradere, corrasa memoriæ mandare, stentorea-que voce deinceps recitare queant. Utinam hi ad exemplum Timothei ἀπὸ βρέφους à puero vel ab infantia sacras literas didicissent, juxta 2. Tim. III. 15. & non solum ex versionibus, sed ex ipsis quoque Codicibus Sacris originalibus voluntatem Dei cognovissent, & omnes ministerii Ecclesiastici praxes sibi familiares reddidissent, tunc quoque in juvenili ætate Presbyteros agere possent, omnemque contemptum juventutis à se amovere instructi essent, non enim in Novo Fœdere ad ætatem Leviticam alligati sumus, modo observentur gravissima illa monita Paulina 1. Tim. III. 1. 2. 3. 4. 5. 7. 8. 9. 10. Nos duo ultima hic tantum exprimemus commata: *Habentes mysterium fidei in pura conscientia. Hi vero etiam probantur prius, deinde ministrent, si fuerint irreprehensibiles.* Dolendum sane est quam maxime, quod maxima Studiosorum Theologiæ pars, neglectis studiis Philosophicis, & Philologia cum primis sacra penitus spreta, in sanctiora involent studia, inque his non omnes tractent Theologiæ partes, sed plerasque intactas esse sinant. In Exegeticis, in Moralibus, in Polemicis, in Casualibus, in Asceticis, quicquid proponitur, communiter negligunt, contemnunt, vilipendunt. Imo, quæ quam maxime necessaria est, Theologia Catechetica, ipsis sordet, hinc sacris officiis admoti examina Catechetica tam misere sæpe instituuntur, ut tædeat quoscunque, qui iisdem interesse tenentur. Utinam Studiosi Theologiæ in Academiis viventes non
tantum

tantum frequentarent omnis generis Collegia Theologica, sed & favorem quærerent ac benevolum affectum eorum Ecclesiæ Ministrorum, qui laudabilem ad ædificationem gregis sibi commissi operam impendunt, ipsorum institutionibus Catecheticis publicis frequentes interessent, unacum ipsis ægrotos, tentatos, meleficos visitarent, & universam praxeos ministerialis rationem, in exercitissimis observatam, sibi quam maxime redderent cognitam atque perspectam. In memoriam hac occasione nobis revocamus, quod in ipsis annis nostris Academicis jam notavimus ex JOH. BALTH. SCHUPPII *geplagten Hiob*, & quidem ex Dedicazione illius scripti, ubi circa finem hæc habet: *Zener vornehmer Prediger sagte einmahls/ er habe das größte Stück seiner Theologischen Wissenschaft gelernet bey dem Galgen und in der Büttelley/ unter leichtfertigen Schelmen/ Dieben/ Mördern/ Strassen- Räubern/ Hexen und Zauberinnen/ und dergleichen leichtfertigen Huren und Busen/ welche jetz haben bey gesunden Leibe des Todes erwarten/ und geköpfft/ gehencktt/ verbrandt/ und geradbrecht werden sollen. Plura ibidem occurrunt notatu dignissima. O quam felices oim fuere Levitarum filii, qui per integrum quinquennium exercitissimorum Levitarum ministrantium praxes observare potuerunt! Sed non minor erit Studiosorum nostrorum felicitas, si quacunque occasione oblata, ex praxibus probatissimorum Ecclesiæ nostræ Doctorum, ea quoque addiscere velint, quæ ipsis aliquando ex usu venire possunt. Sed aliæ adhuc restant meditationes in chartam exscribendæ, quæ ad nostrum omnino spectant scopum.*

§. XXXIII. Plane singulare erat in *Levitis* æque ac *Sacerdotibus* V. T. quod una eademque communis omnibus ex tribu Levi oriundis suffecerit ad sua obeunda munia vocatio, de qua conferri poterit Num. Cap. III. v. 5. 6. & sqq. Habebat ista vocatio ipsam Deum Autorem, hic vero non modo vocabat *regentos*, sed etiam *irregentos*, quod probe notari meretur. Quis enim diceret: Omnes *Levitas* fuisse *vere reatos*? Talis vocandi modus generalis quidem cessat in N. T. Nihilo tamen minus testatur Scriptura N. T. quod nemo publicum in Ecclesia J. C. exercere

debeat officium nisi legitime sit vocatus, adeoque & hac in parte aliqua est inter typum & antitypum correlatio. Primus Novi Testamenti præco Johannes Baptista immediate à Deo vocatus legitur Luc. III. 2. Quomodo Christus suos vocaverit Apostolos atque LXX. discipulos, suos in docendo Evangelio ministros, ex omnium Evangelistarum scriptis est notissimum. Post infelicissimum Judæ exitum, per sortem in Collegium Apostolicum receptum esse Matthiam, Lucas commemorat in Act. Ap. I. 21. sq. Qua ratione deinceps ordinariis doctrinæ Evangelicæ præconibus vocationes obtigerint, claret partim ex Actis Apost. partim ex Epistolis Paulinis. Quamvis vero in ipso vocandi Ecclesiæ ministros exercitio semper aliqua fuerit diversitas, quatenus jus toti Ecclesiæ commune certis quibusdam personis exercendum vel promissum, vel concreditum fuit; Ipsa tamen vocatio semper judicata fuit necessaria. Unde & in Aug. Conf. Art. XIV. ita sonat: *De ordine Ecclesiastico docent, quod nemo debeat in Ecclesia publice docere, aut Sacramenta administrare, nisi rite vocatus.* Ea vero vocatio merito ut rite facta consideratur, quando vocans ad præscriptum Spiritus S. vocat personam ad ministerium verbi in Ecclesia subeundum satis idoneam & irreprehensibilem. Multa paucis hisce complexi sumus verbis, quæ prolixius jam enodare non vacat; cum innumera alias hic tangenda essent ulcera, quæ ut tandem removeantur ex corpore Ecclesiæ, ardentissimis precibus Sanctissimi Numinis imploramus opem. Hoc maxime desideramus, ut & vocantes & vocati suis velint consulere conscientias, ne aliquando Deo justissimo omnis iniquitatis vindicæ rationem reddere teneantur, de summis injuriis, quibus Ecclesiam Domini afficiunt. Opus quoq; erit, ut quoties vocatio fieri debet, omnes parochiani calidissimis precibus fidelem sibi apud Deum exposcant in vinea Domini operarium. Nec jure quispiam indignari poterit, si & ordini sacro sua jura circa vocatos examinandos, ordinandos atque instituendos salva & inviolata cupiamus. *Quod enim tibi non vis fieri nec alteri feceris.* Novitatibus non opus est, quamdiu pia majorum instituta nullam merentur reprehensionem, neque eximia Ecclesiæ emendatio per

per nova instituta sperari potest. Memorabile est Pauli effatum
 1. Cor. VI. 12. πάντα μοι ἔξῃσι, ἀλλ' ὃ πάντα συμφέρει, omnia mihi
 licent, sed non omnia profunt.

§. XXXIV. Ad quod negotium vocati fuerint Levitæ V. T., in compendio videre est, ex duobus Locis Biblicis. Deutr. XXXIII. 8. 9. 10. De Levi porro dixit: Thummim tui, & Urim tui (erunt) viro Sancto tuo, quem tentasti in Massa, contendisti cum eo apud aquas Meriba, Qui dixit patri suo, & matri suæ; non vidi vos; & fratres suos non agnovit, ac filios suos non novit: nam custodiverunt verbum tuum, & fœdus tuum servant. Docebunt judicia tua Jacobum, & legem tuam Israël: ponent suffitum in nasum tuum, & holocaustum super altare tuum. Apud Malachiam alter reperitur locus Cap. II. v. 5. 6. 7. in quibus ipse Deus per Malachiam Prophetam suum, de tribu Levi sic loquitur: Fœdus meum fuit cum eo, vite (scilicet) & pacis, quæ dedi illi (cum) timore, ut timeret me: ideo propter Nomen meum timuit ille sibi. Lex veritatis fuit in ore ejus, & perversitas non est inventa in labiis ejus; in pace & rectitudine ambulavit mecum, multosq; avertit ab iniquitate. Labia namque Sacerdotis custodire debent scientiam, ut legem querant ex ore ejus; quia Angelus Jehova Zebaoth ille. Quisquis omni absque præjudicio hæc legit, hæc perpendit, hæc meditatur, non potest alios sibi formare conceptus, quam, quod tribui Levi unacum officio sacrificandi etiam concessum fuerit officium docendi. Quod prius concernit, supra jam monitum est, illud adumbrasse officium Christi Sacerdotale, & Paulus in Epistola ad Hebræos antitypum adeo arcte ad Christum restringit, ut præter illum neminem agnoscat antitypum. Et certe hæc gloria Sacerdotii sub œconomia gratiæ nemini competit, nisi unico & soli Sacerdoti N. T. Domino nostro Jesu Christo. Adeoque etiam absque omni hæsitacione pronunciamus, quod ministri Ecclesiæ N. T. non sint Sacerdotes, neque isto in sensu ita nominandi, quia nulla amplius sunt sacrificia proprie sic dicta, quæ offerri debent, postquam Christus Dominus noster semel semetipsum obtulit pro nobis oblationem & sacrificium Deo in odorem fragrantiae Eph. V. 2. Una namque oblatione consummavit in perpetuum eos, qui sanctificantur, Ebr. X. 14. Et notanter scribit Apostolus C. VIII.

23. 24. *Et illi quidem, loquitur de Sacerdotibus V. T., plures sunt facti Sacerdotes, eo quod morte prohibiti sunt permanere. HIC vero, propterea quod manet, non transiens habet Sacerdotium. Verum enim vero, quod posterius concernit officium Levitarum, docendo administratum, quis negare auderet, ipsos typum gessisse ministrorum Ecclesiasticorum Novi Testamenti? Conferamus cum dictis ex Deuteronomio & Malachia in hoc ipso §. citatis ex N. T. Matth. XXVIII. 19. 20. ubi Christus ad vocatos suos Ecclesiæ Ministros dixit: Euntes ergo, discipulos facite (mihi) omnes gentes, BAPTIZANTES eos, in Nomen Patris & Filii & Spiritus S. DOCENTES eos, servare omnia, quæcunque mandavi vobis. Adde 1. Cor. XII. 28. & Eph. IV. 10. 11. 12. quæ loca jam supra verbo tenus exscripta dedimus. Omni certe attentione dignum, quod 1. Cor. XII. statim post v. 28. hæc v. 29. subjecta sint verba: Num omnes Apostoli? Num omnes Prophetæ? Num omnes Doctores? Num omnes virtutes? Plus lucis capiet hæc nostra sententia, si consideremus, quod Ecclesia Novi Testamenti, non tantum comparetur cum domo, quæ etiam expresse templum vocatur Eph. II. 19. - 22. & sancti quicumque non modo salutentur domestici Dei, ib. v. 19. sed etiam lapides vivi 1. Petr. II. 4. E contra Verbi divini præcones nominantur æconomi vel dispensatores mysteriorum divinarum & ministri Christi. Similiter Paulus, quando Timotheum suum informat, inter alia hisce notatu dignissimis utitur verbis 1. Ep. III. 14. 15. Hæc tibi scribo, sperans venturum (me) ad te brevi: Si vero tardem, ut scias, quomodo oporteat in DOMO DEI conversari, quæ est ECCLESIA Dei viventis &c. Hisce meditationibus intentis in memoriam venit, Levitis quondam custodiam templi fuisse concreditam; Respondeat antitypus peregrinie, quando Paulus Hebr. XIII. 17. scribit: Obedite ductoribus vestris & obsequimini, ipsi enim vigilant pro animabus vestris, tanquam rationem reddituri, ut cum gaudio hoc faciant, & non gementes: incommodum enim vobis hoc. Sed quid multis operosum, ut ostendamus convenientiam inter ministerium Leviticum V. & N. T. cum dudum ante nos eandem observaverint Theologi de Ecclesia Jesu Christi optime meriti. Pluribus mentem suam & quidem satis ingeniose satisque recte, quantum*

eum nos judicare valemus, antea jam citatus Dn. HAFENREFFERUS in *Templo Ezech.* p. 317. & sq. exposuit. Brevior quidem non tamen minus accuratior fuit, quando hac de materia differuit, FRIDERICUS BALDUINUS in *Comm. in Malachiam* p. m. 1782. unde, dum singula ipsius verba & nostra facimus, illa integra hic apponere volupe est. Imago veri Deoꝝ probati Ecclesie ministri. Is enim hic describitur (1) quoad doctrinam, (2) quoad mores, & (3) quoad officium. Doctrina ejus debet esse vera, seu Sacra Scriptura consentanea, ut de eo dici possit: Lex veritatis est in ore ejus. Huc referri potest illud Apostolicum 1. Tim. IV. 16. Attende tibi & doctrina; nimirum quid & quomodo doceas, ne à norma veritatis aberres: anathema enim sunt, qui Evangelium aliud predicaverint, quam quod predicatum est ab Apostolis. Gal. I. Ad veritatem autem doctrina propagandam pertinet etiam redargutio falsitatis; Oportet enim Episcopum esse non modo διδάσκαλον, sed & ἐλεγκτικόν, qui corripere possit eos, qui resistunt veritati, 1. Tim. II. 25. Mores debent esse irreprehensibiles, dicente Apostolo Paulo 1. Tim. III. 2. Hoc vocat Propheta noster in pace & æquitate ambulare cum Domino absque odio proximi, absque furore aut simulatione caritatis, sed vero & sincero animi affectu, ut nimirum minister forma sit fidelium in verbo, in conversatione, in caritate, in fide, in castitate, 1. Tim. IV. 12. Officium denique (1) in eo consistit, ut auditores avertat ab iniquitate, hoc est ab erroribus in doctrina, & ab erratis in vita, quem finem instituti ministerii Regius Propheta etiam agnoscit in Psalm. LI. 15. (2) Ut custodiat scientiam, gnarus nimirum rerum, ad Ecclesie administrationem & conscientie gubernationem pertinentium, quo pertinet exhortatio Apostolica 1. Tim. IV. 13. Attende lectioni, exhortationi ac doctrinae. (3) Ut sit Angelus, i. e. legatus nunciuꝝq; Domini, quemadmodum alibi vocatur, Es. XXXIII. 2. Cor. V. quo honorifico titulo admonetur, se non proprio arbitrio, sed juxta ductum & prescriptum Domini docere, non humana sed divina autoritate commonesactiones, exhortationes, reliquasq; muneris sui partes exercere. Conf. si placet LUNDIVS in *denen Jüdischen Heiligth.* fol. 916. it. BIERMANNI *Moses und Christus* pag. 141. Præclara illa omnia sunt, quæ ex BALDUINO adduximus & digna, quæ frequentiore meditationem, quia istam contemplantes Levitarum imaginem, facile

G

intel-

intelligere possunt, quomodo doctrinam cœlestem proponere, mores suos componere & totum suum officium gerere debeant. Licet enim ministri Ecclesiæ Christianæ non sint Sacerdotes proprie dicti, offerentes victimas & sacrificia pro indole & natura V. T. sunt tamen כהני ministri Dei & Jesu Christi. Et ex hoc fundamento quoque Sacerdotes, Germanice Priester vocari possunt. Si modo distingvamus inter *Sacerdotes* qui *sacrificant*, *Opfer-Priester* & *Sacerdotes*, qui docent, *Lehr-Priester*. Nec obstat, quod in Codice Sacro N. T. nunquam nomen Græcum *ιερευς* adhibitum legatur de iis, qui verbum Evangelii annunciarunt, sufficit tamen quod *διδασκων* dicti fuerint, quod vocabulum idem exprimit quod Hebr. כהני. Forte displicuit Spiritui S. Græcum vocabulum *ιερευς* usurpare de Evangelii præconibus, quia Sacerdotes gentilium hoc nomine etiam insigniti fuerunt. Conf. Act. XIV. 13. Ne itaque ad Christum conversi existimarent, officium Sacerdotale, quod apud Judæos æque ac gentiles *sacrificando* frequenter observabatur, in Novo Testamento etiam locum habere, verbi Evangelici præcones iis tantum insignire voluit vocabulis ac nominibus, quæ ipsorum exprimerent ministeria atque officia. Nullam proinde videmus rationem, quare nomen *Priester* apud nos Germanos usitatissimum, hoc in sensu retineri haud queat, præprimis cum abunde constet, nos illud non sumere in isto significatu, quem olim apud Judæos & gentiles potissimum indigitavit. Ipse Dn. Prof. JOACH. LANGIUS, postquam in *der Mittel Strasse P. IV. p. 172.* hanc formaverat thesin: Das Wort *Priester* oder *Priesterthum* und die im N. T. damit bezeichnete Sache/ wie es in den Schriften des N. T. vorkommt / ist den Lehrern nicht zuzueignen/ sondern es gehöret allen wahren Christen ohne Unterscheid zu; mox subjicit: Man hat allhier wohl zu mercken / daß der Grammaticalische Ursprung des Wortes *Priester* wohl zu unterscheiden sey von dessen Biblischen Gebrauch in unser Deutschen Version. Grammaticice kommt allen Ansehen nach das Wort *Priester* her aus dem Griechischen *πρεσβύτερος* und dem daher genommenen Lateinschen/ *presbyter*, welches einen Ältesten bedeutet. Und da dieses Wort bekandter Massen von Kirchen-Ältesten/ so zugleich öffentliche und ordent-

liche

liche Lehrer waren/ gebraucht worden/ auch im N. T. also vorkommt/ so hat man in Benennung solcher Personen im Teutschen das Wort Priester genommen oder gemacht. Darum wenn gefragt wird: Ob nicht öffentliche Lehrer Priester sind im obgedachten sensu Grammatico? So hat man mit ja zu antworten. Denn da wil die Frage nichts anders haben/ als dieses/ ob sie nicht solche Kirchen Aeltisten sind/ die da öffentlich lehren? daran kein Zweifel ist. Ceterum cum nuperrime Dn. D. GOTTLIEB WERNSDORFFIUS, Amicus noster certissimus, in *Dis. de Regali Fidelium Sacerdotio*, quæstionem illam: *An vox ἱεὶς vel Sacerdos, proprie & univoce dicatur de Sacerdote spirituali an de Ecclesiastico?* solide excusserit, actum agere nolumus, sed eo Lectorem nostrum remittimus. Interea dissimulare non possumus, quod longe alia nobis stet sententia quam Dn. JOACHIMO LANGIO, qui *l. c. p. 174.* etiam hæc habet: Zu diesem typischen Gottes-Dienst nahm Gott aus den Kindern Israhel den besondern Stamm Levi/ und darinnen sonderlich das Geschlecht Aaron. Diese bildete nun mit ihren Opfern und übrigen Levitischen/ oder typischen Handlungen vor/ nicht den Lehr-Stand des Neuen Testaments/ sondern den ganzen Christum mysticum, d. i. Christum nach seiner hochgelobten und einzigen Person/ und nach seinen gläubigen Gliedern. Quid vero de hac hypothese judicandum esse censeamus, sequens dabit §.

§. XXXV. Qui aliqualem habent controversiarum in Ecclesia nostra recentissime agitatarum notitiam, probe norunt, quibus animorum motibus etiam illa ventilata fuerit de *Sacerdotio spirituali*. Dedit in compendio hujus controversiæ historiam Dn. D. WERNSDORFFIUS in *Dis. proxime citata* inde à p. 14. usque ad 19. & quomodo nuperrime in ipsa Regia Augustissimi Nostri FRIDERICI sede hac de materia lites fuerint suscitatae, videre est ex Dn. D. NICOLAI BARCHII, Amici Nostri æstumatissimi, Concione Dominica XIV. post Trin. 1725, habita, Superiorum svasu & autoritate, prævia Fac. Theol. Upsal. censura & approbatione typis publicis exscripta, in Germ. vero idioma anno 1726. translata. Quæ scripta omnino legi merentur. Nos non nisi ea hic

attingemus, quæ thema nostrum tangunt. Quando itaque quaeritur: *An actiones Levitarum typica tantum adumbrarint Christum, secundum solam suam personam, & secundum membra sua fidelia, excluso Ministerio Ecclesiastico?* Quæ Dn. LANGII est hypothesis, propriis ipsius verbis s. præced. repræsentata. Tunc nobis licitum erit, æque ut Dn. LANGIO, nostram ingenue exponere mentem. Ne vero *confusionem vocum & rerum* nobis imputare queat, quam p. 177. illis impat, qui accuratationem in Theologicis perhibent, & de orthodoxia gloriantur; *omnium primo*, ipsius Dn. LANGII iudicio relinquimus: Annon potius ex sua hypothesis scribere debuisset: Quod tribus Levi, quatenus sacrificando occupata fuit, præfiguraverit *solum officium Christi Sacerdotale*, non vero ipsius *Personam solam*. Speramus, eundem nobiscum sensurum esse, quamprimum hanc nostram modo viderit observationem. Porro existimamus, quod Levitæ in vel cum suis actionibus Leviticis non præfiguraverint membra Christi fidelia, sed hæc præfigurata esse per fideles Israëlitas, qui tempore Veteris Testamenti *Regale erant Sacerdotium*, suaque sacrificia atque munera adducebant ad sacrarium Dei, ut circa illa Deo offerenda Deoque consecranda Sacerdotes, & suo modo reliqui quoque *Levita*, id observarent, quod Deus ipsis in mandatis dederat. Denique & hoc addimus, *Sacerdotes* æque ac *Levitas*, quatenus fuerunt ordinarii Ecclesiæ Judaicæ *Doctores* & publicorum sacrorum *Ministri*, typum gessisse Doctorum verbi & totius *Ministerii Ecclesiastici* sub Novo Testamento. Fatemur lubentissime, nos sic statuentes abire à quamplurimorum Ecclesiæ nostræ Theologorum expositionibus ac hypothesibus, imo nos ex parte deserere hypothesen, quas ipsi hæctenus habuimus, proposuimus atque inculcavimus; Verum dum præsentis thematis elaboratio nos iusserit quæcunque postponere præjudicia, & inter continuata ad Deum suspiria, unice ad normam divinæ revelationis nos gerere, candide aperimus ea, quæ meditatione & scrutinio utriusque Sacri Codicis, nos invenisse ad minimum persuasi sumus. Quodsi forte præter opinionem nostram rectam deseruerimus tramitem, reducentibus nos maximam exhibebimus gratiam.

Interea

Interea oramus enixissime, ut à nobis diffidentes, usque ad nostram de contrario convictionem, nos patienter ferant, quemadmodum in similibus alios quoscunque benevolentissimo amplectimur affectu, ipsis suam in exegesi Sacrarum literarum libertatem, quamdiu fidei analogia non læditur, omnem permittente. Probe memores, quod in typicis Mosaicis & Prophetarum vaticiniis, varia occurrant, quæ & exercitatissimis crucem figere possunt.

§. XXXVI. Hæc itaque est mens nostra, quod Sacerdotes V. T. quatenus vel circa propria sua sacrificia, aut oblationes, aut purificationes; vel circa sacrificia, aut oblationes, aut purificationes Israëliitarum fuerunt occupati, unice præfiguraverint officium Christi Sacerdotale, mediatorium, expiatorium ac purgatorium, ut & ministerium præconum Evangelii, Diaconorum N. T. quatenus hi circa applicandum meritum Christi, circa ipsius sacrificium semel in ara crucis oblatum, & circa universam N. T. œconomiam dispensandam, aut circa ipsos Christianos ad Deum perducendos occupati sunt. Patet hoc abunde ex iis, quæ supra jam adducta sunt, & non opus est, ut pluribus id adstruamus; is enim qui *διακονίαν* istam ministrorum N. T. negare vellet, Christum summum & unicum N. T. Sacerdotem omnibus privaret ministris, quibus tamen neutiquam privandus est, quemadmodum Summus Sacerdos V. T. typicus suis non destitutus fuit ministris. Conf. Num. III. 6. Quemadmodum vero omnes *Sacerdotes & Levitæ* Veteris Testamenti ea stricte observare debebant, partim *docendo*, partim *ministrando*, quæ ipsis vi Legis Mosaicæ commissa erant; Ita quoque *Sacerdotes & Levitæ* N. T. qui in illorum succedere locum, stricte observare tenentur omnia illa, quæcunq; Christus Dominus ipsis in mandatis dedit, & ad universam œconomiam Gratia pertinent. Unde quoq; toties *Ministri Christi & Ecclesie* dicuntur. Sic Paulus, postquam ad Col. I. 24. locutus fuerat de *Ecclesia*, confestim v. 25. hæc addidit: *Cujus, scil. Ecclesie, factus sum ego MINISTER, juxta dispensationem Dei, quæ data est mihi, ut impleam verbum Dei. v. 25. Mysterium absconditum à seculis, & à generationibus, quod vero nunc revelatum*

est sanctis ipsius; v. 27. Quibus voluit Deus notum facere, quæ (sint) divitiæ gloriæ mysterii hujus inter gentes, qui est Christus inter vos, spes gloriæ: v. 28. Quem nos annunciamus, admonentes omnem hominem, & **DOCENTES** omnem hominem in omni sapientia, ut **SISTAMUS** omnem hominem perfectum in Christo Jesu. Perpendat itaque Dn. LANGIUS: An simpliciter inter errores recenseri debeat hæc thesis, quod Doctores nostri Ecclesiastici sint Successores Sacerdotum Veteris Testamenti, Profitendum nobis omnino est, & quidem candidè ac sincere, quod minime probare possimus, quæ l. c. p. 173. sequentibus complexus est verbis: Dazu kömmt denn der Irrthum/ daß man/ wenn man von den Priester Alten Testaments liest/ wie sie in der Stiffts-Hütten und im Tempel beschäftigt gewesen sind/ vermeinet/ es wären solche Personen gewesen/ als unsere Lehrer/ und hätten auch ein solches Ampt verwaltet: Und folglich/ als wenn unsere Lehrer ordentliche Nachfolger der Priester Altes Testaments wären/ und unsere Kirchen-Gebäude an statt des Tempels zu Jerusalem da stünden. Welches denn auff's neue keinen geringen Schaden im ganzen Christenthum verursachet. Fatemur lubentissime, si quispiam esset, qui talem foveret sententiam, ac si Sacerdotum V. T. functiones per omnia similes fuissent functionibus Ministrorum Ecclesiæ N. T. illum omnino errare. Largimur pariter, si quispiam statueret, ædificia nostra cultui divino publico sacrata, esse antitypum templi Hierosolymitani, illum aberrare à veritatis tramite. Ast ubinam illi sunt, qui ejusmodi foverent errores? Hactenus nemo mihi notus est, ne quidem ex imperito vulgo, qui sic sentiat. Et si essent, qui ita sentirent, horum tamen perversa sentiendi ratio nequaquam imputanda foret Doctoribus Ecclesiæ, nisi ostendi queat, esse inter Doctores, qui adeo imperite docent; quod in æternum de Doctoribus Ecclesiæ Lutheranæ nemo demonstrare poterit. Nullum itaque damnum infert Christianismo hæc nostra sententia, siquidem Ministerio Ecclesiastico nil quicquam tribuit vel appropriat, nisi quod eidem juxta œconomiam gratiæ tribuendum aut appropriandum est; nec quicquam reliquis N. T. fidelibus denegat, quod iisdem ulla ratione competere potest. O quam belle incedimus,

cedimus, quando *suum cuique* tribuimus! Hæc omnia à nobis conscripta erant, & ecce in manus nostras pervenit *Mysterium Christi ac Christianismi in fasciis typicis antiquitatum Biblicarum V. T. Autore JOACHIMO LANGIO.* In hoc libro, ne quid dissimulemus, P. II. Sect. II. §. 6. Dn. Autor videtur quadantenus nostræ favere sententiæ: *Tuba, inquit, Sacerdotum, musica Levitarum iuncta, quid denotaverint, facilis est conjectura, scilicet sonum seu preconium Evangelii publicum, & in regno Christi dominantem: quemadmodum tubarum sacerdotalium sonitus Levitarum concentus superasse videtur.* §. vero 9. hæc habet: *Levita janitores utriusque generis, h. e. tam custodes ac satellites atriorum, quam curatores ac iudices, nec non doctores, ipsum Ecclesiam N. T. antistitum, præfectorum ac doctorum ordinem representasse, res ipsa indicat, PATENTE CONVENIENTIA.* Pergratum nobis fuit hæc legisse, quamvis enim adhuc dubii simus ac incerti: An Dominus LANGIUS in hoc posteriori scripto suam mutaverit mentem, an vero in priori ipsius non plane assecuti fuerimus sententiam, nostram tamen agnoscet integritatem, & veritatis indagandæ studium.

§. XXXVII. Sed deveniemus nunc ad illam thesin jam antea insinuatam, quæ hæc est, Sacerdotes ac *Levitas* V. T. non fuisse typum omnium fidelium N. T. quatenus hi Regali funguntur Sacerdotio, sed potius horum typum fuisse, quoscunque fideles N. T. sacrificia spiritualia non tantum immediate Deo offerentes, sed & corporalia sua sacrificia & quascunque oblationes, fide in Messiam reflexa, sacrario Dei destinantes & exhibentes. Probamus hanc nostram sententiam, primo ex dicto illò Exod. XIX. 5. 6. ubi ipse Deus totum populum Israëliticum sic allocutus est: *Si audiendo audiveritis vocem meam, & custodiveritis fœdus meum, eritis mihi in peculium ex omnibus populis. Mea namque est omnis terra quidem: Sed vos tamen eritis mihi REGNUM SACERDOTUM & populus sanctus.* Locus hic peregrinie expositus, & cum dicto Petrino I. Ep. II. 9. satis accurate collatus est à Dn. D. WSRNSDORFFIO in *Disf. cit. de R. F. S. conf. p. 5. & sq.* ita ut non opus sit quicquam addere, modo notetur, quod omnes vere fideles V. T. æque fuerint *Regii Sacerdotes, & Sacerdotales Reges*, ut vere fideles
N. T.

N. T. Quis itaque dubitaret, fideles quoscunque, temporibus N. T. gessisse hac in parte typum fidelium quorumcunque Novi Testamenti? Accedit *secundo*, quod non tantum una eademque titulorum dignitas iisdem tribuatur, ut in utroque fœdere dicantur *Reges & Sacerdotes*, non quidem *proprie* tales, interim tamen *spirituales*, sed juxta utramque dignitatem sua quoque habeant officia erga Deum, proximos & semetipsos religiose observanda, quæ tantum abest, ut cordatus verbi divini minister exequenda auditoribus suis, aut aliis Christianis invideat, ut potius quacunque occasione vel data, vel arrepta hos ad istorum excutionem mascule ac intrepide excitet. Et certe nos quod concernit, optarem, ut quemadmodum varia habemus scripta, in quibus de *spirituali* ex professo agitur Christianorum *Sacerdotio*, ita quoque plura extarent, quæ *Regnum* Christianorum *spirituale* peculiari opera atque industria inculcarent. Interim deprædicare hic habemus pietatem ac studium Dn. THOMÆ LUNDII, Pastoris Flensburgensis, cui debemus das geistl. Königreich auf Erden / oder die so manigfaltige Herrlichkeit / welche wir von Gott gewürdigten geistlichen Könige hie im Reich der Gnaden besitzen. *Plæn, 1691.* Quod scriptum piis omnibus de meliori commendatum cupimus. Porro in ipsa Scriptura N. T. plura inveniuntur loca, quæ manifesto docent; Israëlitas gessisse typum Christianorum N. T. Conferatur i. Cor. X. 1. 2. 3. 4. 5. & notetur effatum Pauli v. 6 ταῦτα δὲ τύποι ἡμῶν ἐγενήθησαν; *Hæc autem TYPI nostri facta sunt;* & v. 11. ταῦτα δὲ πάντα τύποι συνέβαινον ἐκείνοις, *hæc autem omnia typi contingebant illis.* Et quis ignorat, quod ob identitatem fidei & morum, quæ inter fideles V. & N. T. intercedit, hi sæpius nomen *Israël* quoque gerant? conf. Gal. VI. 16. Imo dicuntur quoque hi *circumcisi in Christo* Col. II. 11. Sed nolumus hic exspatiari, potius ad *novum* nos convertimus argumentum, quod petimus ab identitate *omnium* officiorum, quæ communia sunt Christianis cum vere fidelibus V. T. ratione *Sacerdotii spiritualis*. Ne autem hæc nostra demonstratio nimium excurrat, ea tantum considerabimus dicta, quæ ipse Dn. LANGIUS *l. c. p. 175.* adduxit, ut probaret, *Sacerdotium Leviticum* typum fuisse corporis Christi Mystici,
five

five omnium fidelium. (1) Citatur locus ex Rōm. XII. 1. Requiritur in hoc dicto, ut fideles *corpora sua θυσίαν ζῶσαν ἀγίαν* Deo fiant; idem facere debuerunt fideles Veteris Testamenti. Perpendat Dn. LANGIUS præceptum Sanctissimi Numinis Lev. XIX. 2. & videbit, quod toti toti sancti esse debuerint Israëlitæ, ergo etiam corpora sua Deo offerre necessum habuerunt in hostiam viventem & sanctam. (2) Citatur locus 1. Petr. II. 5. 9. Quid vero in hoc loco ratione spiritualis Sacerdotii dicitur, id omne etiam deprehendimus in fidelibus V. T. Dicitur, quod fideles N. T. tanquam *lapides vivi ædificandi sint in domum spiritualem*. Conferri meretur hoc effatum cum isto Pauli 2. Cor. VI. 16. ubi Paulus ad Corinthios scribens hæc habet: *Vos templum Dei estis viventis; sicut dixit Deus; quia inhabitabo in illis, & in iis circumambulabo, & ero ipsorum Deus, & ipsi erunt mihi populus*. Perpendat Dn. LANGIUS, ubi hoc Deus dixerit: Et inveniet locum Levit. XXVI. II. 12. ergo etiam fideles V. T. ædificandi fuerunt in domum Dei & fuerunt templum Dei. Dicitur porro, quod fideles sint *sacerdotium sanctum*, quod offerre debeant *hostias spirituales*, acceptabiles Deo per Jesum Christum: quod sint *regale sacerdotium*, ut annuncient virtutes ejus, qui ipsos vocavit in admirabile suum lumen. Perpendat Dn. LANGIUS dictum Ex. XIX. 5. 6. Perpendat 1. Sam. XV. 22. Perpendat Ps. L. 23. LI. 19. Perpendat Deutr. XXIII. 3. 4. 5. sq. Ex. XII. 26. 27. & videbit, nihil hic exigi à Petro, quod non præstitum aut præstandum fuerit à vere fidelibus V. T. (3) Citatur locus Hebr. X. 19. sq. XIII. 15. 16. Sed perpendat Dn. LANGIUS: Annon etiam fideles per sanguinem Christi liberum habuerint ad Deum accessum, & annon hostias laudis & beneficentiæ similiter Deo obtulerint? Conf. Dan. IX. 16. 17. Ps. L. 23. Es. LVIII. 7. (4) Citatur locus Apoc. I. 5. 6. & V. 10. Verum perpendat Dn. LANGIUS: Annon etiam Christus dilexerit fideles V. T. eosdemque laverit sanguine suo & constituerit ipsos Reges & Sacerdotes coram Patre suo. (5) Citatur locus Ps. CX. 3. ad citato dicto Es. LXI. 10. Verum enim vero perpendat Dn. LANGIUS, & quotquot ipsius defendunt partes perpendant: Annon etiam fideles V. T. ex spiritu spontaneo sua attulerint sacrificia? Annon amicti fuerint vestibus *salutis & amiculo*

H

justitiæ?

justitia? Sunt hæc omnia ita manifesta, ut ipse quoque Dn. LANGIUS *l. c. p. 176.* profiteri cogatur: Es war auch denen Gläubigen N. T. gar nicht unbekannt/ daß auch sie bey den äusserlichen Opfern nicht solten bestehen bleiben/ sondern Gott zugleich die Geistl. bringen. Pl. Ll. 18. 19. Nonne itaque, quia fideles V. T. debuerunt offerre sacrificia non modo corporalia sed & spiritualia, præstat dicere, quod fideles quicumque in V. T. fuerint typus fidelium N. T. ratione officii Sacerdotalis; quam quod Sacerdotes Levitici fuerint typus fidelium Novi Testamenti? Denique *ultimum* subnectimus argumentum, quod ita concludit: Si tota œconomia V. T. fuit typica, quod omnino dicendum est, quia de universa *lege* Mosaica dicitur, quod habuerit *umbram futurorum bonorum* Ebr. X. 1. sequitur, quod typus sacerdotum spiritualium non fuerint *Sacerdotes Levita*, sed ipsi *fideles V. T.*; aut statuendum est, quod Ministri Ecclesiastici N. T. non pertineant ad bona N. T. quia non fuerunt adumbrati per ullum typum V. T. Quicumque hanc argumentationem nolunt admittere, videant, quomodo præter *Sacerdotes & Levitas docentes & ministrantes* typum inveniant ministrorum N. T. Nos certe profiteamur, quod alium invenire haud poterimus. Si forte quispiam *Prophetas V. T.* velit constituere typum ministrorum Evangelii, ut argumentationem nostram enervet, illum rogatum cupimus, ut prius inquirat: An Prophetæ ad œconomiam Mosaicam vel ad legem Moïsi referri queant?

§. XXXVIII. Fusius hæc exposuimus, quia constat, quanta hætenus etiam contra profitentium mentem incommoda senserit ecclesia ex ista hypothese, qua statuitur, *Sacerdotes & Levitas* typice adumbrasse omnium *Christianorum* tanquam *Sacerdotum spiritualium*, non dicamus *jura*, [quo termino libenter utuntur *seculi sentientes*] sed *officia*. Notum quippe est, quomodo non *Quackeri* tantum, *Anabaptistæ* aliique ex hoc principio, *Ministerio Ecclesiastico* se infensos præbeant, sed in ipsa quoque nostra Ecclesia inventi fuerint, qui dum *Sacerdotii spiritualis* typum esse volunt *Sacerdotium Leviticum*, illiusque limites nimium extendunt, quibuscunque *fidelibus* in Novo Testamento aliquam ad minimum *publicam docendi libertatem* vindicant. Quousque hanc extendat Dn. JOAGHIMUS LANGIUS *l. c.* ex sequentibus ipsius positionibus facile

facile apparet. *Pag. 178. thesis ipsius tertia* hæc est: Alle wahre Christen haben / vermöge ihres geistlichen Priesterthums das Recht / können auch zu der Tüchtigkeit gelangen / sich / ohne Nachtheil / sondern vielmehr zum Besten / des öffentl. Lehr-Amptes selbst untereinander zu erbauen. *Thesis IV. p. 182.* Das Recht und die Pflicht der gemeinschaftlichen Erbauung gehet bey dem geistlichen Priesterthum / nicht allein auf Warnung / Ermahnung und Tröstung / sondern auch auf Lehre / oder Unterricht von der Wahrheit / und auf Wiederlegung der Irrthümer. *Thes. V. p. 183.* Wahre Christen haben / vermöge ihres geistlichen Priesterthums / das Recht und die Freyheit / nicht allein bey ungefehr vorfallender Gelegenheit / sondern auch zu gewisser dazu abgeredter Zeit sich daheim mit einander zu erbauen. *Thes. VI.* Wahre Christen haben / vermöge ihres geistlichen Priesterthums / das Recht / ja die Pflicht / die Lehre und das Leben ihrer vorgesezten Lehrer zu prüfen. *Thes. VII. p. 186.* Alle privat-Erbauungen müssen und können also beschaffen seyn / daß sie dem Lehr-Ampt keinesweges zum Nachtheil / sondern vielmehr zur Befoderung gereichen. *Quorsum hæc omnia tendant, & quantus extiterit harum hypothesium abusus, nobis haud est incognitum, & tristis nos condocuit experientia* Nolunt quidem nimii Sacerdotii spiritualis propugnatores, & quidem qui ipsimet muneribus Ecclesiasticis publicis præfati sunt vel fuerunt, ut per ejus exercitium aliqua Ministerio Ecclesiastico inferatur injuria; ast occasione harum hypothesium non Ecclesiæ modo, sed & sacro docentium ordini quamplurima excitata sunt hæcenus incommoda, nec aliter fieri potest, quin excitentur, inprimis, quando nimium istæ hypotheses extenduntur. Senserunt nuperrime illa incommoda incolæ Regni Svecici, quæ propter Clementissimus noster Rex FRIDERICUS, Cui æternum bene sit, novaturientium moliminibus obicem ponere necessum duxit, in Edicto Holmiæ d. 26. Jan. Anno 1726. promulgato, ex quo huc sequentia pertinent: Wir erkennen es vor eine grosse Gnade Gottes / daß unser Königreich von ketzerischen und irrigen Meinungen / welche wieder die reine Evangelische Lehre streiten / bis auf diesen Tag unangefochten geblieben /

blieben/ und auf keinerley Weise beunruhiget worden. Weßwegen es nun so viel nöthiger ist/ alle Unordnungen und Neuerungen/ welche sich allgemählig immer mehr und mehr ausbreiten/ und schädliche Folgerungen verursachen könnten/ beyzeiten und mit rechten Ernst zu dämpfen/ um auf solche Art allem demjenigen vorzukommen/ so des ganzen Reichs und dessen Einwohner Glück und Wohlfahrt im geistlichen nachtheilig seyn könnte. Wir haben demnach aus einer gnädigen und Christlichen Vororge für den reinen und unverfälschten Gottes-Dienst; auch damit eine gute Ordnung bey dessen Verrichtung möge gehandhabet und beyhalten werden/ nachdem wir alles mit unsern Reichs Råthen überlesget/ vor höchstnötzig und nützlich befunden/ die vormahls ausgegangene Königl. Verordnung/ in Ansehung der unerlaubten Zusammenkünfte/ hiemit folgender massen zu erneuern und weiter zu erklären. Die vorrigen Verordnungen und Placate verbieten/ wie die klaren Worte lauten/ keine Übung in der Gottseligkeit/ wie wir denn auch jetzt nicht gesinnet sind/ solche zu hindern; Sondern wollen vielmehr alle unsere getreue Unterthanen insgemein und einen jeden insonderheit darzu in Gnaden ermahnet haben; So/ daß sie sich vor allen Dingen bemühen/ in der Gnade Gottes und in der Erkänntniß unsers Herrn Jesu Christi zunehmen/ wie auch unsern heilsahmen Verordnungen unterthänigen Gehorsam zu leisten. Zu welchem Ende Eltern und Hausväter aus Christlicher Schuldigkeit können und sollen ihre Kinder/ Angehörigen und Dienstbothen zu Hause im Catechismo und Christenthum unterweisen und von andern unterrichten lassen; Ingleichen nachfragen und verhören/ was sie aus der Predigt behalten/ täglich mit ihnen beten/ in der Bibel oder andern bey uns eingeführten geistreichen Büchern/ lesen/ mithin auf ihr Leben ein wachsames Auge haben/ auch ihnen mit gutem Exempel in der Gottesfurcht fürgehen. Doch NB. sollen sie sich der tieffsinnigen Fragen und Streitigkeiten enthalten/ welche denen Einfältigen zu hoch sind/ und zu allen Irthümern Gelegenheit geben können. Daß aber NB. in *privat*-Häusern Männer und Frauen/ Alte und Junge/ Bekandte und Unbekandte Freyheit haben sollten/ sich/ unter dem Vorwand/ daß sie daselbst ihre Andacht und besondern Gottes-Dienst verrichteten/ zu versammeln/ über die ordentliche Sonn- und Festtags-Texte zu predigen/ die Gebete und neue Gebets-
Formeln

Formeln zu erklären / NB. wie hin und wieder geschehen / solches erkennen wir NB. weder nützlich noch nöthig zu seyn; Sondern halten es vielmehr NB. vor eine gefährliche Neuerung / welche die gute Ordnung NB. in unsern Christlichen Versammlungen störet / und mit der Zeit zur *Licence*, *Mißbrauch* und vielen andern NB. gefährlichen Unruhen Anleitung geben könnte. Es ist auch ohnedem zu befürchten / daß viele Einfältige / und in ihrem Christenthum Unerfahrene dadurch leicht zu solchen irrigen Meinungen und Lehren würden angeführet werden / welche mit der reinen Evangelischen Lehre nicht übereinstimmen. Dieser Ursachen wegen / weil solche Zusammenkünfte zur Ausübung des wahren Christenthums um so vielweniger nöthig sind / da Gott Lob! unser Reich den grossen Vortheil hat / daß Gottes Wort bey uns reichlich gelehret und geprediget wird; auch zudem jedermann die Freyheit hat / zu Hause seine Andacht zu halten; so finden wir vor rathsam / dergleichen NB. unzulässige Zusammenkünfte abzuschaffen und gänzlich zu verbieten.

§. XXXIX. *Immortales debentur Serenissimo Augustissimoque REGI ac DOMINO nostro grates, quod tam providam tam circumspectam Religionis veræ curam gerere voluerit, & pessimis ejusmodi novitatibus in omnibus Sceptro suo subjectis terris repagulum ponere. Utinam in his acquiescerent omnes ac singuli? Sed redeundum est ad Theologum, qui cum amicis suis hæctenus promiscuos hominum conventus, inque iisdem docendi libertatem, nimium extendere annisus est. Quamvis enim hic speciem omnino habere velit, ac si limites non transiliat, patebit tamen contrarium, si modo unam alteramve hic notemus locutionem ab ipso usurpatam. Docet §. IV. Th. III. p. 179. & quidem satis recte: omnes Israëlitas vi legis tam naturalis quam moralis revelata, imo! etiam vi Sacerdotii Regis Exod. XIX. 5. 6. ipsis tributi, obligatos fuisse ad mutuam ædificationem. Verum quando mox addit: Haben nun aber dieses Recht und Pflicht bereits alle Israeliten auf sich gehabt / wie vielmehr muß es sich denn nicht bey denen wahren Christen befinden? Denn diese sind nicht allein insgemein geistliche Israeliten / sondern auch es sind die Vorrechte /*
H 3 die

die der Stamm Levi im Levitischen Priesterthum hatte / auf sie mit einer allgemeinen Zueignung in grossen Gnaden transferiret worden. Non possumus aliter, quam ex his verbis colligere, Dn. LANGIUM in ista esse sententia, quod *omnes prerogativa*, quas *Levitae* habuerunt in *docendo*, collatae fuerint *omnibus* sine discrimine in *N. T. fidelibus*. Quod si verum esset, quæ restaret differentia inter Ministerium Ecclesiasticum & fideles Novi Testamenti? Verum tota hæc nostra Dissertatio contrarium demonstrat, nimirum, quod *prerogativa Levitarum* in publica doctrinæ cœlestis propagatione, & sacrorum administratione nequaquam translatae sint ad quoscunque *sacerdotes spirituales*, sed ad *eos* tantum, quibus *publicum* in Ecclesia Jesu Christi *ministerium* concreditum est. Adeoque *Sacerdotes* mere *spirituales* nil quicquam sub *N. T.* sibi sumere debent, quod *fidelibus V. T.* non fuit concessum. Consequenter contrariæ sententiæ Fautores frustra provocant ad *jura officii Sacerdotalis omnibus Christianis communia*. Neque ullum sententiæ suæ inveniunt patrocinium in dictis, quæ Dn. LANGIUS p. 180. ex Rom. XV. 14. Eph. V. 18 sq. I. Thess. V. 11. Jac. V. 19. 20. Gal. VI. 1. Lev. XIX. 17. Luc. XVII. 3. citavit. Omnia quippe hæc dicta ita sunt explicanda, ut eorundem expositio *fidei* sit *analogia*, & *Scriptura S. concordet*. Non potest autem vel *fidei analogia* vel *Scriptura concordantia* retineri, si sensum istorum dictorum, ultra privatam institutionem & correctionem velimus ad illas extendere, quæ in tali fiunt coetu, in quo *promiscua* hominum convenit *multitudo*. *Mulieribus* certe Apostolus in conventibus silentium imposuit I. Cor. XIV. 34. Et eo ipso, quod Deus, Deus est ordinis I. b. v. 33. & certos tantum constituit in Ecclesia *Doctores*, I. Cor. II. 28. - 30. qui *probandi* atque sic demum ut *Ecclesie ministri* sunt *constituendi* I. Tim. III. 10. docetur: longe rectius agere, qui libertatem docendi in promiscuis conventibus impugnant, quam qui eandem adstruunt. *Jacobi* effatum Cap. III. 1. abunde docet, quomodo illud ex Cap. V. 19. 20. sit cum reliquis intelligendum. Denique ut alia prætereamus, monemus, Dn. LANGIUM distingvere inter conventus, qui sub *directione* & in *presentia ordinarii Ecclesie Doctoris*, & qui *absente Ministro Ecclesiastico* instituuntur. De his svadet quidem,

dem, ut *pauci* tantum convenient, & quidem propter abusus, qui ex multorum confluxu oriri solent; Verum cum ipsemet p. 188. addat: Hingegen von öffentlichen Versammlungen heist es billig: Je mehr je besser / denn da schallet das Wort der Buss und der Gnaden-Beruffung / welches sonderlich der Menge der offenbahren Gottlosen und Heuchler zu statten kommen kan; merito hic quaeri posset: cur non resp. *piorum* & *vere credentium*, de omni verbo divino in publico & frequentissimo cœtu annunciato idem valeat? Sed sufficiant hæc.

§. XL. Paucis ut multa complectamur, optamus, ut quilibet Christianus omnibus viribus, ad ea, quæ ad *Sacerdotium*, æque ac ad *Regnum* omnibus fidelibus ex æquo commune, spectant, probe attendat, & utriusque dignitatem ac officia strenue observet ac mascule exequatur; verum quemadmodum sibi cavere omnino debet, ne *jura imperantium* violet, ita quoque ab officiis *soli Ministerio Ecclesiastico propriis* circumspecte absteineat, & in sua, quam adeptus est, functione, Deo & hominibus quibuscunque omnino studio inferviat. Ceterum cum hoc argumentum à quamplurimis satis accurate jam tractatum fuerit, omnibus adhuc æquis Lectoribus dijudicandum relinquimus: Annon etiam nonnullorum intuitu, in nostra tempora quadrent verba LUTHERI ex *pref. in 1. Ep. ad Corinth.* ubi ita inquit: In dieser Epistel vermahnet St. Paulus die Corinthen / daß sie sollen einträchtig seyn im Glauben und in der Lehre / und darauf sehn / daß sie das Haupt-Stück / nemlich / (daß Christus unser Heyl ist) wohl lernen / an welchem sich alle Vernunft und Weißheit stößt. Denn gleichwie jetzt zu unser Zeit / so das Evangelium an Tag kommen ist / finden sich der tollen Heiligen viel / (welche man Kottengeister / Schwärmer und Kezer heist) die allzufrüh klug und gelehrt worden sind / und können für grosser Kunst und Weißheit sich mit niemand gleich oder einträchtig halten. Einer wil hie hinaus / der ander dort hinaus / als wäre es grosse Schande / wo nicht ein jeder ein sonderliches fürnehme / und seine eigene Weißheit aufwürffe / welche niemand wiederum kan zu Narren machen. So sie doch im Grunde gar nichts von der rechten Haupt-Sachen wissen noch verstehen / ob sie gleich viel mit dem Maul davon plaudern. Also giengs St.

St. Paulo auch/ da er seine Corinthen hatte den Christl. Glauben und die Freyheit vom Gesez gelehret/ funden sich auch die tollen Heiligen/ und unzeitigen Klüglinge/ zutrenneten die einträchtige Lehre/ und machten Spaltung unter den Gläubigen. Einer wolte Paulisch/ der andere Apollinisch/ einer Petrisch/ der ander Christlich seyn. Einer wolt die Beschneidung haben/ der ander nicht. Etliche aber wolten leiblich frey seyn. Etliche Weiber wolten in Haaren gehen/ und dergleichen. Bis sie dahin geriethen/ daß einer der Freyheit mißbrauchte/ und nahm seine Stieffmutter zur Ehe. Und etliche nichts von der Todten Auferstehung hielten. Etliche nicht viel vom Sacrament. Und (in Summa,) es gieng wüste und ganz unordentlich zu/ NB. daß ein jeglicher wolte Meister seyn und lehren/ und mit dem Evangelio/ Sacrament und Glauben machen/ was ihm gut dauchte. Und ließen dieweil das Hauptstück sein fahren und liegen/ daß Christus unser Heil/ Gerechtigkeit und Erlösung ist/ als hätten sie es längst an den Schuhen zerrissen. Wie denn solch Stück nicht kan auf der Bahn bleiben/ wo man beginnet zu flügeln und weise zu seyn. Allerdings/ wie es auch jetzt uns gehet/ nachdem wir den Deutschen das Evangelium eröffnet haben/ von Gottes Gnade/ da wil auch NB. ein jeglicher der beste Meister seyn/ und den heiligen Geist allein haben. Gerade als wäre das Evangelium darum geprediget/ daß wir unsere Klugheit und Vernunft darinnen erzeigen und Ruhm suchen solten. Daß diese Corinthen wohl mögen seyn ein Exempel oder Beispiel NB. unsern Leuten zu dieser Zeit/ welche auch wohl eine solche Epistel bedürfften. Es muß aber also seyn/ und soll dem Evangelio also gehen/ daß tolle Heiligen und unzeitige Klüglinge Notten und Aergernisse anrichten/ auf daß die Bewährten/ (wie hie St. Paulus auch saget/) offenbar werden. Darum straffet und verdammet St. Paulus solche schädliche Weißheit gar ernstlich/ und machet solche Nasenweise Heiligen wieder zu Narren/ spricht schlecht/ daß sie nichts wissen von Christo/ noch von dem Geist und Gaben Gottes/ uns in Christo gegeben/ und sollen noch anheben zu lernen/ es müssen geistliche Leute seyn/ die es verstehen sollen. NB. Weise seyn wollen und Klugheit fergeben im Evangelio/ sey eben das rechte Aergerniß und Hinderniß/ Christum und Gott zu erkennen/ Notten und Zwietracht anzurichten/ da mag die kluge Vernunft und Weißheit wohl zu dienen/ daß NB. eitel tolle Heiligen und wilde Christen werden. Aber unsern Herrn Christum mögen sie zimmermehr erkennen/

Fennen/ sie werden denn wiederum zu Narren/ und NB. lassen sich demüthiglich durchs einfältige Wort Gottes lehren u. führen. Certe ejusmodi exempla plura dedit hoc, & quod proxime elapsum est, seculum. Interim caute hic omnino incedendum, ne vere sanctos & prudentes, stultis ac insipidis annumeremus hominibus, aut pro sanctis & prudentibus habeamus, qui revera stulti sunt ac insipiunt.

§. XLI. Devoluti sumus in meditatione nostra ad eos, qui non adumbrati fuerunt per *Sacerdotium Leviticum*, de quibus cum pro instituti nostri ratione egerimus, redeundum nobis est ad illos, quorum *typi* fuerunt *Sacerdotes & Levitæ V. T.* Quamvis autem adhuc plura sint, quorum intuitu hodierni *Ecclesie Ministri* opus habeant, ut *typum* suum imitentur, præcipua tamen tantum attingemus, reliqua propriæ cujusvis industriæ reservantes. Memorabile est, quod *tribus Levitarum* in vindicanda divini Nominis gloria & pro retinendo sincero Sanctissimi Numinis cultu adeo mascule ac prompte mandatum Dei & Mosis, etiam contra proximos suos consanguineos executum fuerit; uti legimus Ex. XXXII. 27. 28. 29. Deo hoc factum pergratum & acceptum fuisse abunde constat ex Devtr. XXXIII. 9. 10. An vero etiam hodie factum illud imitari deceat? merito quæritur. Quid *Romanenses Theologi* sentiant, qui hæreticos ferro ac flammis excisos cupiunt, notissimum est. Ast dudum observatum fuit à nostratibus Theologis hoc exemplum peculiare fuisse *politie Judaicæ*, nec latius extendendum, quia alias sequeretur, quod non omnes *heretici* sint extirpandi, sed in *quosdam* severitatis tantum statuendum sit exemplum, quia per *Levitas* non omnes trucidati sunt idololatræ, sed aliqui tantum, ut illorum supplicio scelus expiaretur, reliqui vero ista severitate ab idololatria revocarentur. Quando ergo *Levitas* ut *typum* proponimus *Ministris Ecclesiasticis N. T.* minime hoc volumus, acsi per omnia nobis sint imitandi, sed eatenus tantum, quantum indoles & natura *œconomie gratiæ* idipsum permittit. Quænam vero nostræ militiæ arma esse debeant, docuit Ap. Paulus 2. Cor. X. 4. 5. 6. *Arma militiæ nostræ non (sunt) carnalia sed potentia Deo ad destructionem munitionum, dum cogitationes destruimus, & omnem altitudinem, quæ se extollit contra cognitionem*

tionem Dei, & captivamus omnem sensum in obedientiam Christi, & in promptu habemus vindicare omnem inobedientiam. Utuntur ergo Ecclesiarum Ministrī gladio quidem ast non ferri, sed verbi. Conf. Eph. VI. 17. Utuntur hoc gladio, non ut ipsi destruantur homines, sed cogitationes hominum erroneæ ac perverse, quæ se extollunt contra cognitionem Dei; has vindicant gladio suo, & quamcunque inobedientiam aggrediuntur. Nullum habent personarum respectum, sed patrem æque ac matrem, filium æque ac filiam, fratrem æque ac sororem, amicum æque ac inimicum hoc feriunt gladio, quoties opus est; memores dicti Salvatoris sui, Luc. XIV. 26. *Si quis venit ad me, neg. odit (præ Me) patrem suum & matrem, & uxorem & liberos, & fratres & sorores, imo vero etiam animam suam; non potest discipulus meus esse.* Hæc verba, uti contextus docet, omnes omnino obligant Christianos, quidni ergo sinceros verbi divini Ministrōs, qui sanctitatis & pietatis zelo alios antecellere debent. Eatenus itaque laudabile præbent *Levita* exemplum. Nic quicquam conabantur illi ex cæci intellectus impetu, nec ullo carnali stimulantur affectu, potius quicquid vel ratio, vel caro ipsis suggererat, id omne Spiritus Sancti gratia suffocabant ac sufflaminabant. Ita quoque hodie decet animatos esse omnes illos, qui *Levitarum* in officio sacro sunt successores. Cavent sibi, ne *hereticos* pronuncient, quos nulla commaculavit hæresis, neque excusant illos, qui semetipsos tales fecerunt, vel per Diaboli fraudes sunt *heretificati*. Horrent sinceri Evangelii præcones injustum *heretificandi* studium, ast horrent quoque *hereticorum* vere talium abominabile *patrocinium*. Horrent *imputationes errorum*, ast horrent quoque *errorum disseminationes*, probe memores, quod paululum fermenti totam fermentare queat massam. Gal. V. 9. Norunt distingvere inter illos, qui *lapsu* quodam *preoccupantur*, juxta Gal. VI. 1. & qui ex *proarrest* delinqunt; illos spiritu mansuetudinis restaurant, hos vero severius objurgant. Non exercent ministerium suum unice contra *mentis errores*, sed etiam contra *voluntatis vitia*, semetipsos omnium primo respicientes, an ab omni labe immunes sint. Quodsi vero suis in oculis *trabem* inveniunt, de illa extrahenda magis sunt solliciti quam de *festuca* proximi. Pauca hæc pia intentione menteque coram Deo integer-

tegerrima, ad infallibilem veritatis trutinam scripsimus, rogamus itaque omnes & singulos hæc legentes, ut quisque suimet-
 ipsius accuratum instituat scrutinium, minime vero hisce medi-
 tationibus nostris, iisdem sinistre & plane contra mentem no-
 stram applicatis ullo modo abutatur.

§. XLII. Egrege commendat ipse Deus antiquum *Levita-
 rum* pietatis studium apud Malach. Cap. II. 6. *Lex veritatis fuit in
 ore ejus & perversitas non est inventa in labiis ejus: In pace & rectitu-
 dine ambulavit mecum, multosque averit ab iniquitate.* Quis ergo
 fidelis & genuinus Verbi Divini *Minister* hocce sibi non haberet
 exemplar commendatissimum, præprimis, cum ipse Supremus
 Magister ac Dominus noster Jesus Christus, perfectissimum vi-
 tæ Ministris suis reliquerit exemplar, & sancti ipsius Apostoli,
 in Epistolis suis omni nisu id urgeant, ut quotquot sacra subeunt
 ministeria, irreprehensibiles sint ac inculpabiles. Loca ipsa
 huc spectantia allegare superfedemus, siquidem notissima sunt,
 & ex parte expressa inveniuntur in *forma ordinationis*, quæ in
 Ecclesiis nostris adhibetur, quoties aliquis ad sacrum munus
 inauguratur. Utinam frequentius illa ex ipsa nostra Ordina-
 tione Ecclesiastica relegerentur, vel etiam singula ista loca, quæ
 eo collimant, ab omnibus in sanctiori Ministerio constitutis
 excerperentur, memoriæ mandarentur, & singulis momentis
 religiosissime observarentur! Verum enim vero, quis nostrum
 inficiari potest, respectu multorum etiam hodie repetendam &
 ingeminandam esse justissimam illam querelam Sanctissimi Nu-
 minis Mal. II. 8. 9. *At vos recessistis à via, impingere fecistis multos in
 lege, corrupistis fœdus Levi, dixit Jehova Zebaoth. Ideo etiam dedi vos
 contemptos & humiles toti populo: eo quod vos non (estis) custodientes
 vias meas, sed accipitis facies in lege.* Non probamus opprobria &
 convitia, quibus multi nimis inconsiderate, vel olim, vel nostra in-
 surrexere ætate contra fideles Jesu Christi servos; ast dissimulare
 non possumus, quod multi quoque ex *filiis Levi* lixivio indige-
 ant. Cum judicio proinde & probationis spiritu legendi sunt
 libri de hoc argumento conscripti, quibus etiam annumeramus
 Tractatum, qui in *Anglia* primum lucem adspexit, postea au-
 tem

tem in *Flandria* idiomate huic Provinciæ familiari impressus, & tandem opera GEORGHII MICHAELIS LAURENTII, Pastoris Tutlebiensis in Germanicam linguam translatus est, rubrum gerens: *Reinigung der Kinder Levi*. Fatemur, multa in hoc libro contineri lectu dignissima, ast quæ afferuntur remedia ex parte ita sunt comparata, ut Autorem nimium sapuisse dicere habeamus. Ex toto pectore rogamus ac obtestamur omnes, quotquot nobiscum in sacro Ministerio constituti sunt, ut vitam suam componant ad præscriptum verbi cœlestis. Quicquid hoc tradit ad mores nostros formandos, illud accipiamus, illud exprimamus, illud agamus; Quicquid vero hoc verbum nobis interdixit, illud omne fugiamus, detestemur atque abominemur. Demus in ruborem, quotquot ordini nostro adversantur, & turpissimi *Carnalismi* vitium nobis obiectant; abstergamus vita pura ac defecat omnem maculam nobis adpersam, eidemque nos totos purgandos ac emendandos tradamus, qui non modo fideles quoscunque sed *filios* quoque *Levi* purgare quotidie allaborat. Interea caveant sibi, qui nimis in numerandis aliorum vitiis iisdemque censendis ac recensendis sunt perspicaces. ne *virtutes* numerent inter *vitia*, eos vero, quos emendare cupiunt, sic emendent, quemadmodum ipsi ab aliis emendari gestiunt. Det nobis omnibus Sanctissimus Jehova Spiritum rectitudinis, ut hic nos illuminet ac in omnem veritatem ducat, quo in pace ac rectitudine cum Deo & coram Deo ambulare, multosque avertere valeamus ab iniquitatibus suis. De cetero legi merentur, quæ FRIDERICUS BALDUINUS habet in Comm. suo in Malach. de modis, quibus Ecclesiæ Ministri reprehensibiles fieri possunt, ut & de pœna, quæ iisdem à Deo per Malachiam dictata est.

§. XLIII. Ad finem hujus Dissertationis properantes & illud notamus, quod Deus graviter quidem increpaverit *Levitas* à via recedentes, minime vero eosdem confestim sua privaverit dignitate, aut quaecunque ipsorum Ministerium, quatenus recte administratum fuit, inutile sive inefficax pronunciaverit; potius observamus, quod in iisdem corrigendis & emendandis
omnem

omnem navaverit operam. Discamus itaque, quomodo & hodie nos gerere debeamus erga illos Ecclesiæ Ministros, qui vel in doctrina errant, vel moribus suis scandala præbent. Sunt, qui errant ex ignorantia, vel quia à Præceptoribus suis istas, quas fovent, erroneas hauserunt hypotheses; vel etiam ista sunt in persuasione, quod sententia sua quam maxime sacris literis sit conformis. Paulus multa imbiberat in Scholis Pharisæorum, pro quibus ad tempus acriter certabat, adeo ut vere in Christum credentes crudelissime persequeretur; verum quia ex ignorantia peccaverat, misericordiam invenit 1. Tim. I. 13. Sunt qui fundamentum fidei arte tenent, nec ab eo se divelli patiuntur, interea tamen præter aurum, argentum, & lapides pretiosos, lignum quoque, fœnum & stipulam super illud superædificant, juxta 1. Cor. III. 12. Sunt, qui Christum prædicant per *invidiam & contentionem*, juxta Phil. I. 15. Interea tamen Paulus in eo gavisus est, quod Christus fuerit prædicatus. Num itaque ejusmodi errantes statim ab officiis suis sunt removendi. Num in exilium mittendi? Absit? ut ita statuamus. Quis nostrum est, qui sese ab omni errore immunem pronunciare valeat? Ipse Dominus noster Jesus Christus multa cum longanimitate suos toleravit discipulos, quibus Evangelii quoque commiserat annunciationem, etiamsi intellectus ipsorum multis adhuc repletus erat præjudiciis erroneis. Interim, quemadmodum Dominus, quacunque occasione, in eo omnem navabat operam, ut discipulorum suorum mentes liberaret à præjudiciis & erroribus, ita quoque nobis incumbit, si aliter majori veritatis luce præditi sumus, ut errantibus luce veritatis præeamus, & multa cum mansuetudine eosdem in veritatis consortium pertrahamus. Alia vero est ratio, si in ipso fidei fundamento errent Ecclesiæ Doctores, si præfracte errent, si inanis gloriæ ergo nolint errores suos missos facere, si eosdem defendant, si alios seducant, tunc ne ad horam quidem ipsis cedendum est. Gal. II. 5. Liberrime in tali casu profitendum est cum Apostolo Gal. I. 8. *Si nos aut Angelus è caelo evangelizaret vobis, præter id, quod evangelizavimus vobis, anathema sit.* Et ex Cap. V. 10. *Qui vero turbat vos, portabit judicium; quisquis fuerit.* Item v. 12. *Utinam etiam abscendantur,*

qui vos inquietant. Quod vero suspensiones & remotiones concernit, de iisdem exercendis illis committamus iudicium, quibus hæc competit potestas; hi enim, si suis non satisfecerint officiis, gravissimum aliquando experientur idque divinum iudicium. Interea, quamdiu Minister Ecclesiæ, sive *hereticus* fuerit, sive *schismaticus*, sive *impius*, sive *hypocrita*, ex divina longanimitate toleratur in officio suo, & officium suum ita administrat, quemadmodum administrandum est, ipsius Ministerium efficax est & validum; quia hominum incredulitas fidem Dei non tollit. In iis autem, quæ non ad amissum verbi cœlestis docent, nullum ipsis præbendum est obsequium, quia plus Deo obediendum est quam hominibus. Sunt Ministri, quam diu in officio suo sunt constituti, ut Dei Ministri audiendi, quando Dei verba proferunt. Et profecto omnem meretur attentionem, quod omnes Levitæ fuerint legitime à Deo vocati, etiam illi, quorum corda minime erant integra coram Deo; item, quod ipsorum ministerium validum fuerit ac efficax, quamdiu ad normam legis Mosaicæ illud instituerunt. At quando perversa docuerunt, non fuerunt audiendi, & quando in Ministerio suo quoad ipsa *substantialia* recesserant à norma sibi præscripta, tunc ipsa quoque actio ipsorum inanis fuit & nullius momenti. Par esto iudicium de hodiernis Ecclesiæ Ministris. Ceterum, quorumvis non recte satis, non pie satis ac religiose incedentium, corda, ut Christus purget ac emendet, iterum iterumque precamur.

§. XLIV. Paucis adhuc quædam addere liceat de *dignitate ac mercede Levitarum*. Magna certe erat hujus tribus dignitas, quatenus, licet non omnes intimioris, singularis tamen apud Deum fuerant ut Ministri ejus admissionis; concredita ipsis fuit custodia omnium sacrorum, & magnæ fuerunt apud Israëlitas autoritatis. Notum est, quod lapides pretiosi, juxta ordinem filiorum Israël appositi fuerint pectorali Aaronis, & tribus Levi notata fuerit ברקת. Diversas diversorum de hoc lapide collegit sententias LUDOVICUS de DIEU in Animadvers. suis in Exod. Cap. XXXVIII. & XXXIX. Omnium primo adducit sententiam *Onkelos & Jonathan*, qui Hebræum servant e-
tymon

tymon & ברקת vertunt à ברק fulgur fulgetrum, quia est lapis fulguris coruscationem imitans. Postea DANÆI adducit verba: Est carbunculus Rubini species ea, quæ omnium pulcherrima & præstantissima est, & lucem tanquam fulgetri nobis eum procul intuentibus jaculatur, adeo ut in media nocte & tenebris etiam luceat. Hec gemma nomen Levi habuit, quia in ea tribu & familia splendor maximus totius populi Israëlitiçi positus fuit: Siquidem munus Sacerdotale illi tribui specialiter demandatum consideres. Quicquid vero sit de lapidis hujus fulgure ac præstantia, hoc certissimum & extra omne dubium positum est, maximam fuisse hujus tribus dignitatem, quia peculiare Deus cum ista fœdus iniit, uti ex locis supra adductis claret. Nec minor est dignitas Ministerii Ecclesiastici N. T. Quamvis enim hominum mundanorum contemptui & ludibrio expositum sit, magnum tamen & pretiosum est in oculis Dei & quorumvis Sanctorum. *Ministri sunt Christi & Oeconomi Mysteriorum Dei*, quotquot Ecclesiæ Jesu Christi in his terris militanti inserviunt. Unde Paulus scribit 1. Tim. V. 17. *Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni aestimantur; maxime qui laborant in verbo & doctrina.* Et certe si digni fuerunt honore, qui serviebant quondam umbræ, multo magis honore digni erunt, qui serviunt corpori. Absit, absit itaque, ut cum hominibus hujus seculi vilipendamus eos, quos Dominus hujus universi ut suos æstimari vult legatos; hos qui contemnit ipsum Deum contemnit, hos qui audit ac honorat, ipsum Deum audit ac honorat, juxta Luc. X. 16. Non solum honore cumulaverat Deus tribum Levi, sed de mercede quoque eidem prospexerat atque stipendiis largissimis. Dignum quoque operarium esse mercede sua sub N. T. ipse Dominus edisserit. Luc. X. 7. & Paulus 1. Cor. IX. 14. provocat ad hoc effectum Domini, scribens: *Sic etiam Dominus ordinavit iis, qui Evangelium prædicant, ut ex Evangelio vivant.* Sed nolumus diutius hisce immorari, ne pro nostra videamus differere vel dignitate, vel mercede. Edidit CHRISTIANUS THOMASIVS anno 1707. dissertationem de officio Principis Evangelici circa augenda salaria & honores Ministrorum Ecclesiæ. Integram hanc dissertationem excerptam invenire datur in institutionibus

bus

bus juris Ecclesiastici in usum Auditorii Pfaffiani. p. 202 & sq.
 Non immerito PFAFFIUS eandem nominat elegantissimam,
 neque nos aliter possumus, quamvis reliqua hujus Viri mi-
 nus recte vel dicta aut scripta, minime nostra faciamus, quin
 lectionem hujus dissertationis omnibus & singulis commende-
 mus. Qui ejus compos fieri nequit, delectabitur etiam illis,
 quæ in compendio nobis dedit Dn. PFAFFIUS. Nos devota
 mente Deo Optimo Maximo humillimas persolvimus grates,
 quod ipsius voluntate excitati, ipsiusque favore adjuti, hunc
 laborem non ordiri tantum, sed in tantum quoque absolvere
 potuerimus. Multa quidem in amplissimo hoc dicendi gene-
 re intacta manserunt, sed alia nos avocarunt ab ulteriori me-
 ditatione negotia. Æquum postulamus Lectorem atque Cen-
 sorem, qualem promittimus omnibus, quorum scripta legimus.
 Ceterum omnes iniqui Ministerii Ecclesiastici Osos probe
 perpendant, quo voto suam tribus Leviticæ benedictionem
 clausit Moses, *Benedic Jehova robori ejus (sc. Levi) & opus ma-
 nuum ejus accepta: Percute lumbos insurgentium contra eum & Osorum
 ejus, ut non resurgant.* Nos vero pro omnium hominum con-
 versione & salute suspiria ac vota emittimus: Misereatur
 omnium Deus misericors per & propter Filium suum,
 Cui cum Patre & Spiritu S. sit Laus, Honor &
 Gloria in seculorum secula,

